

Alcoholgebruik onder jongeren

Nota van bevindingen Enschede

Utrecht, juli 2011

Integraal Toezicht Jeugdzaken is een programmatische samenwerking van:

- Inspectie voor de Gezondheidszorg
- Inspectie van het Onderwijs
- Inspectie Jeugdzorg
- Inspectie Openbare Orde en Veiligheid
- Inspectie Werk en Inkomen

www.Jeugdinspecties.nl

Over Integraal Toezicht Jeugdzaken

In Integraal Toezicht Jeugdzaken (ITJ) werken vijf rijksinspecties samen: de Inspectie voor de Gezondheidszorg, de Inspectie van het Onderwijs, de Inspectie Jeugdzorg, de Inspectie Openbare Orde en Veiligheid, en de Inspectie Werk en Inkomen. ITJ onderzoekt maatschappelijke problemen van en door jongeren die een intersectorale aanpak vergen. Het gaat bijvoorbeeld om problemen als kindermishandeling, overgewicht, jeugdcriminaliteit, verslaving en armoede. ITJ onderzoekt de kwaliteit van de samenwerking van voorzieningen voor de jeugd en het resultaat van deze samenwerking voor de problemen van de jongeren. In het ITJ-toezicht staat het belang van het kind voorop. Uitgangspunt is het Verdrag inzake de Rechten van het Kind.

Voorwoord

Nederlandse jongeren drinken over het algemeen te jong, te vaak en te veel. In het rapport *Geen deuren maar daden* riep de Adviescommissie Drugsbeleid in 2009 de overheid op het gebruik van drugs en alcohol onder jongeren daadkrachtiger tegen te gaan. Drankgebruik zorgt voor maatschappelijke problemen in de vorm van overlast op straat en criminaliteit, maar ook - en dat is minstens zo zorgelijk- voor (gezondheids)problemen bij de jongeren zelf. Een verstoorde ontwikkeling van de hersenen, schooluitval en gedragsproblemen zijn daar voorbeelden van. Omdat biologische, sociale en psychologische factoren een rol spelen bij overmatig drankgebruik is een integrale aanpak, waaraan verschillende organisaties meewerken, noodzakelijk.

Tegen deze achtergrond heeft ITJ onderzocht of organisaties en voorzieningen er gezamenlijk in slagen op lokaal niveau het alcoholgebruik onder jongeren tot achttien jaar te voorkomen dan wel te verminderen. ITJ voerde een onderzoek uit in vier gemeentes in Nederland, waaronder Enschede.

Een belangrijke conclusie van dit ITJ onderzoek is dat de gemeente zich bewust is van de schadelijke gevolgen van het alcoholgebruik onder jongeren. De gemeente en betrokken partijen en organisaties ondernomen dan ook activiteiten om jongeren niet of minder te laten drinken. Op een aantal terreinen is verbetering nodig. Hierbij denkt ITJ aan het verbeteren van de regierol van de gemeente, het verder werken aan een integrale aanpak en het uitbouwen van de signaleringsfunctie.

Het is aan de gemeente Enschede om aan de slag te gaan met die adviezen. ITJ heeft er vertrouwen in dat de samenwerking van alle betrokken partijen het resultaat zal opleveren waar we naar streven: minder drankgebruik onder alle jongeren in de gemeente.

Namens ITJ bedank ik iedereen die heeft meegewerkt aan dit onderzoek. Allen die in Enschede zullen samenwerken aan een nieuwe aanpak, wens ik van harte succes.

Namens deze,
Voorzitter Stuurgroep Integraal Toezicht Jeugdzaken,

Mw drs. G.E.M. Tielen

Samenvatting

Nederlandse jongeren drinken over het algemeen te jong, te vaak en te veel. De gevolgen daarvan zijn ernstig. In de eerste plaats omdat alcoholgebruik op jonge leeftijd de ontwikkeling van de hersenen schaadt, maar ook omdat het kan leiden tot schooluitval, ongeremd gedrag en gewelddadigheid, en relationele problemen. Daarnaast heeft de maatschappij last van drinkende jongeren. Alcoholgebruik onder jongeren gaat vaak gepaard met overlast in de publieke ruimte zoals geweld, vernielingen en andere criminaliteit.

De landelijke overheid heeft in de afgelopen jaren beleid ontwikkeld om het drankgebruik onder jongeren terug te dringen. Ook op regionaal niveau hebben partijen gezamenlijk beleid geformuleerd. Het is aan de gemeentes om dat beleid op lokaal niveau te vertalen in concrete maatregelen. Integraal Toezicht Jeugdzaken (ITJ) onderzocht in 2010 in een aantal Nederlandse gemeenten hoe zij hun beleid in praktijk brengen en wat dat oplevert. Enschede, Gemert-Bakel, Helmond en Rijssen-Holtten hebben meegewerkt aan dit onderzoek. De focus van het onderzoek lag op ketensamenwerking, omdat ITJ van mening is dat een integrale aanpak waarbij alle partijen betrokken zijn, leidt tot zichtbare resultaten: jongeren die minder drinken en daar ook later mee beginnen. ITJ ging na of organisaties en voorzieningen er gezamenlijk in slagen op lokaal niveau het alcoholgebruik onder jongeren tot achttien jaar te voorkomen of te verminderen.

ITJ heeft op verschillende manieren informatie verzameld over de gemeenschappelijke aanpak van gemeente en betrokken partijen om het alcoholgebruik onder jongeren in Enschede te voorkomen en te verminderen. Ook in Enschede drinken jongeren te veel, te vroeg en te vaak. De gemeente is zich bewust van de schadelijke gevolgen van het alcoholgebruik onder jongeren. Op regionaal niveau is de gemeente mede-initiatiefnemer en -financier van het regionale samenwerkingsverband Happy Fris?! dat in de periode 2009-2012 wordt uitgevoerd. De gemeente en betrokken organisaties in Enschede maken gebruik van de daar ontwikkelde producten. Op lokaal niveau heeft de gemeente Enschede in de nota lokaal gezondheidsbeleid aangegeven het alcoholgebruik onder jongeren als speerpunt te zien. Door verschillende partijen en organisaties worden diverse activiteiten ondernomen om jongeren niet of minder te laten drinken. De activiteiten die de gemeente en organisaties uitvoeren in Enschede liggen vooral op het terrein van voorlichting en bewustwording. Daarnaast is en wordt ingezet op bestrijding van overlast (o.a. Alcohalt) en de aanpak van excessen zoals het nazorgtraject bij opname van jongeren in het ziekenhuis vanwege overmatig alcoholgebruik. Echter een integraal en samenhangend plan met activiteiten om het alcoholgebruik onder jongeren aan te pakken ontbreekt nog. Binnen Enschede is geen overlegstructuur waar de aanpak van het alcoholgebruik onder jongeren wordt besproken. Ook kan de bijdrage die andere gemeentelijke beleidsterreinen zoals evenementen-, vergunningen- en sportbeleid kunnen leveren aan het terugdringen van het alcoholgebruik onder jongeren verbeteren.

ITJ komt tot het oordeel dat de gemeente en betrokken partijen hun aanpak in het voorkomen en het verminderen van het alcoholgebruik onder jongeren moeten en kunnen verbeteren. ITJ is van mening dat Enschede op verschillende terreinen nog stappen moet zetten om ook op de langere

termijn het aantal drinkende jongeren te verminderen. Hiertoe heeft ITJ op een drietal terreinen verbeteringen geformuleerd. Allereerst is het voor een effectieve aanpak nodig dat de regierol van de gemeente verbetert. Deze regierol, zowel intern als extern, is nodig om de aandacht voor dit probleem vast te houden en om het alcoholgebruik onder jongeren ook op de lange termijn te kunnen laten dalen. Het tweede verbeterpunt betreft de integrale aanpak. De aanpak moet op verschillende onderdelen worden aangescherpt en uitgebreid. Aandachtspunten hierbij zijn het terugdringen van de beschikbaarheid van alcohol en de betrokkenheid van alle partijen, inclusief de ouders en de jongeren. Als laatste vraagt ITJ aandacht voor de signaleringsfunctie. Zowel het in de praktijk signaleren van jongeren die (overmatig) drinken, het delen van de informatie over deze signalen als het gebruikmaken van voorhanden gegevens kan verbeteren.

ITJ heeft ten behoeve van deze verbeterpunten een aantal aanbevelingen geformuleerd. Deze zijn:

- *Regie*

Van belang is dat de gemeente de aanpak van alcoholgebruik onder jongeren op de agenda houdt en prioriteit blijft geven. Ook is het nodig dat de gemeente een consistente boodschap blijft uitdragen over alcoholgebruik onder jongeren. Hiervoor is een structurele afstemming en regievoering door de gemeente zowel intern binnen de gemeente als extern met de betrokken partijen en organisaties noodzakelijk. Zorg dat de verschillende beleidsvelden binnen de gemeente een bijdrage leveren aan de aanpak in het alcoholgebruik onder jongeren. En creëer een platform waar de gemeente met de verschillende betrokken partijen afspraken kan maken over de inspanningen en resultaten van een ieder om het alcoholgebruik onder jongeren terug te dringen.

- *Integrale aanpak*

Maak samen met de relevante organisaties en partijen een integraal en samenhangend plan met activiteiten om het alcoholgebruik onder jongeren ook op langere termijn te laten dalen. Besteed daarbij met name aandacht aan maatregelen die de beschikbaarheid van alcohol terugdringen en betrek de alcoholverstrekkers in deze aanpak. Ook de ouders en de jongeren kunnen een actievere rol krijgen in de aanpak. Gezien de complexiteit van de problematiek is de inzet van alle partijen nodig.

- *Zichtbaarheid van het probleem*

Uit het onderzoek komt naar voren dat al verschillende professionals signaleren waar en welke jongeren alcohol drinken en in welke mate. Deze signalen worden echter niet centraal gemeld of gebundeld en leiden nog onvoldoende tot actie. ITJ beveelt aan de signaleringsfunctie van de professionals te versterken en signalen systematisch met elkaar te delen. Gebruik deze signalen, samen met de andere gegevens die voorhanden zijn om risicogroepen te onderscheiden en het probleem zichtbaarder te maken.

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	9
1.1. Het probleem: jongeren en alcohol.....	9
1.2 Gezondheidsschade en maatschappelijke overlast.....	10
1.3 Wat doet de landelijke overheid?	11
1.4 Leeswijzer	12
2. Methoden en toezichtkader	13
2.1 Onderzoeksvraag	13
2.2 Waarom Enschede?	13
2.3 Onderzoeksmethoden	13
2.4 De kwaliteitscriteria van ITJ	15
3. Jongeren en drank. Een beeld van Enschede.	17
3.1 Hoeveel drinken jongeren?	17
3.2 Waar drinken jongeren alcohol?.....	18
3.3 Waarom drinken jongeren alcohol?.....	18
3.4 En waarom zouden jongeren niet of minder (gaan) drinken?.....	21
4. De huidige aanpak in Enschede	23
4.1 Inleiding	23
4.2 De regionale aanpak in Twente: Happy Fris?!.....	23
4.3 De lokale aanpak	24
4.4 Overlegvormen en samenwerkingsverbanden.....	28
4.5 Drijfveren van de betrokken partijen	31
4.6 Signalering	32
5. Conclusies en aanbevelingen	33
5.1 Inleiding	33
5.2 Algemeen beeld	33
5.3 Regie	35
5.4 Integrale aanpak.....	36
5.5 Signalering	39
5.6 En nu verder	41
Bijlage 1 Resultaten IVS.....	43
Bijlage 2 Suggesties voor een verbeterde aanpak vanuit de interviews en de Group Decision Room (GDR)	49

1. Inleiding

Drinkende jongeren worden steeds nadrukkelijker gezien als een probleem. Drank op jonge leeftijd leidt tot gezondheidsproblemen, tot overlast en, in sommige gevallen, tot een blijvende verslaving. Dit hoofdstuk schetst de omvang en de gevolgen van het probleem, de visie van de landelijke overheid en sluit af met een leeswijzer voor de voorliggende nota van bevindingen.

1.1. Het probleem: jongeren en alcohol

Nederlandse jongeren drinken te jong, te vaak en te veel alcohol. Dit blijkt uit de diverse onderzoeken die de afgelopen jaren gepubliceerd zijn. In vergelijking met de Europese landen om ons heen behoren de Nederlandse jongeren tot de stevige drinkers. In het ESPAD-onderzoek (*European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*) uit 2003 liepen Nederlandse scholieren op kop bij het drinken van alcohol. In 2007 zijn de cijfers iets lager, maar nog steeds behoren de Nederlandse scholieren tot de bovengemiddelde drinkers in Europa.¹ In 2007 had, volgens het Peilstationsonderzoek² van het Trimbos-instituut, 79 procent van alle leerlingen (12-18 jaar) in het voortgezet onderwijs ooit alcohol gedronken, ongeveer evenveel meisjes als jongens. De cijfers uit de HBSC (Health Behaviour in School-aged Children) studie 2009³ laten zien dat ruim tweederde van de leerlingen tot en met 16 jaar ooit alcohol heeft gedronken. Ook jongeren in groep 8 van het basisonderwijs hebben ervaring met alcoholgebruik. Bijna een derde van deze leerlingen heeft al eens alcohol gedronken, jongens vaker dan meisjes.

Niet alleen het hoge percentage drinkers is opvallend, ook wordt per gelegenheid veel gedronken. Het aantal jongeren dat met een alcoholvergiftiging in het ziekenhuis terechtkomt neemt toe. Dat bleek uit het in december 2009 verschenen rapport van de Reinier de Graaf Groep in Delft, het Nederlands Signaleringscentrum Kindergeneeskunde (NSCK), de Universiteit Twente en Nederlands Instituut voor Alcoholbeleid (STAP). In 2009 werden in Nederland 500 jongeren met een alcoholintoxicatie opgenomen in het ziekenhuis. Dit is een toename van 48 procent ten opzichte van 2008.^{4,5} De meest actuele cijfers van het NSCK laten een nog verontrustender beeld zien. In 2010 zijn er 37% meer kinderen en jongeren met een acute alcoholvergiftiging in Nederlandse ziekenhuizen opgenomen dan in 2009. Het aantal opnames is opgelopen van 297 in 2007, 337 in 2008, 500 in 2009 tot 684 opnames in 2010. Ook blijkt uit de registraties dat de wettelijke leeftijdsgrens geen belemmering is om alcohol te verkrijgen in supermarkten, slijterijen of horeca. De gemiddelde leeftijd van de comazuipers ligt iets boven de 15 jaar.

De afgelopen jaren is landelijk wel een dalende trend te zien in het alcoholgebruik. De inspanningen van de laatste jaren lijken resultaat te hebben. Zowel het aantal jongeren dat ooit

¹ The 2007 ESPAD report, *Substance Use Among Students in 35 European Countries*, Stockholm, 2009

² K. Monshouwer e.a., *Jeugd en riskant gedrag 2007, kerngegevens uit het peilstationsonderzoek scholieren*, Trimbos-Instituut, Utrecht 2008

³ S. van Dorsselaer et. al, HBSC 2009. *Gezondheid, welzijn en opvoeding van jongeren in Nederland*. Trimbos-instituut, Utrecht 2010

⁴ Ronde K. *Comazuipen neemt toe*. Kennislink; 26 november 2007. Geraadpleegd op 1-11-2010, <http://www.kennislink.nl/publicaties/comazuipen-neemt-toe>

⁵ Nederlands Instituut voor Alcoholbeleid (STAP), Universiteit Twente, Reinier de Graaf Groep en Nederlands Signaleringscentrum Kindergeneeskunde. Factsheet *alcoholintoxicaties bij jongeren in Nederland (2007 t/m 2009)*.

alcohol heeft gedronken als het aantal jongeren dat de afgelopen maand alcohol heeft gedronken is gedaald vergeleken met 2003. Deze daling doet zich met name voor in de jongste groepen tot 15 jaar. Daar tegenover staat dat áls jongeren drinken ze nog steeds veel drinken per gelegenheid. Hier is geen dalende trend in te zien.⁶

1.2 Gezondheidsschade en maatschappelijke overlast

Is het erg dat jongeren veel drinken? Die vraag wordt steeds vaker met ja beantwoord. De afgelopen jaren is uit wetenschappelijk onderzoek gebleken dat alcoholgebruik onder jongeren tot gezondheidsschade kan leiden. De gezondheidsschade van (overmatig) alcoholgebruik kent verschillende aspecten. Jongeren zijn, met een nog niet volgroeid lichaam, kwetsbaarder voor de gevolgen van alcoholgebruik dan volwassenen. De puberteit/adolescentie is een periode waarin de hersenen nog volop in ontwikkeling zijn. Alcohol verstoort deze ontwikkeling en dit kan een negatieve invloed hebben op de persoonlijke en sociale ontwikkeling. Door (overmatig) alcoholgebruik ontstaan regelmatig problemen op het relationele vlak: huiselijk geweld, relatieproblemen en problemen op school of het werk. Ook kan (overmatig) alcoholgebruik leiden tot onverantwoord en risicovol gedrag met verkeersongevallen, verdrinkingen en onveilige seks als gevolg. Het gebruik van alcohol over een langere periode geeft een verhoogd risico op verschillende soorten kanker, maag- en leveraandoeningen en op hart- en vaatziekten.⁷

De effecten van alcohol uiteten zich op verschillende maatschappelijke gebieden. Het gebruik van alcohol kan naast gezondheidsschade ook leiden tot sociale schade. Overmatig alcoholgebruik heeft geregeld overlast in de publieke ruimte tot gevolg. Veel delicten zoals vernielingen, mishandelingen en vechtpartijen blijken met alcoholgebruik samen te gaan. Dit brengt veel schade aan materiaal en mensen met zich mee, maar zorgt ook voor gevoelens van onveiligheid bij burgers. Rondhangende jongeren die duidelijk onder invloed van alcohol zijn, worden als bedreigend ervaren. Regulering hiervan vraagt veel inzet en aandacht van politie en justitie.⁸

Een deel van de drinkende jongeren stopt of reguleert uit eigen beweging het alcoholgebruik. Bij anderen leidt experimenteren met alcohol tot langdurig of overmatig gebruik en zelfs tot verslaving, met alle daarbij behorende (gezondheids)problemen voor zowel het individu als de maatschappij.

De Adviescommissie Drugsbeleid⁹ roept in haar rapport van 2009 *Geen deuren, maar daden* de regering op het gebruik van drugs en alcohol onder minderjarigen nadrukkelijker tegen te gaan nu uit onderzoek blijkt dat gebruik van alcohol en drugs op jeugdige leeftijd schadelijker is dan eerder

⁶ S. van Dorsselaer et. al, HBSC 2009. *Gezondheid, welzijn en opvoeding van jongeren in Nederland*. Trimbos-instituut, Utrecht 2010

⁷ Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), *Ranking van drugs*, 2009, S. Boelema e.a. *Fysieke, functionele en gedragsmatige effecten van alcoholgebruik op de ontwikkeling van 16-18 jarigen*, Trimbos-instituut, Universiteit Utrecht, Utrecht 2009 en www.alcoholpreventie.nl

⁸ Adviescommissie Drugsbeleid o.l.v. Wim van de Donk, *Geen deuren, maar daden. Nieuwe accenten in het Nederlandse drugsbeleid*, juli 2009, Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), *Ranking van drugs*, 2009

⁹ Adviescommissie Drugsbeleid o.l.v. Wim van de Donk, *Geen deuren, maar daden. Nieuwe accenten in het Nederlandse drugsbeleid*, juli 2009

aangenomen werd. Ook pleit ze ervoor om jongeren te beschermen tegen het met drank samenhangend probleemgedrag en sociale marginalisering.

1.3 Wat doet de landelijke overheid?

De overheid erkent de noodzaak tot ingrijpen. Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) heeft in de Preventienota 2007-2010 '*Kiezen voor gezond leven*'¹⁰ schadelijk alcoholgebruik onder jongeren aangewezen als een van de vijf landelijke prioriteiten op het gebied van collectieve preventie. Om gemeenten te ondersteunen bij het vertalen van het landelijk beleid naar uitvoering op lokaal niveau heeft de Voedsel en Waren Autoriteit in opdracht van het ministerie de Handleiding lokaal alcoholbeleid¹¹ ontwikkeld. De handleiding is gebaseerd op de vier pijlers van een effectief alcoholbeleid: educatie en publiek draagvlak, regelgeving, handhaving en vroegsignalering. Ten tijde van dit onderzoek is gebruik gemaakt van deze handleiding uit 2007. Ondertussen is in november 2010 de Handreiking Gezonde Gemeente¹² verschenen als opvolger van de huidige handleidingen lokaal gezondheidsbeleid waaronder de Handleiding lokaal alcoholbeleid. De Handreiking Gezonde Gemeente geeft gemeentambtenaren en lokale professionals van GGD'en, GGZ en Verslavingszorg handvatten om de thema's roken, depressie, overgewicht, alcohol, en seksualiteit op te nemen in het lokale gezondheidsbeleid én deze om te zetten in actieprogramma's. Voor alcohol worden nu diverse acties op vijf pijlers geformuleerd: Inrichting van de fysieke omgeving, Regelgeving en handhaving, Voorlichting en educatie, Signalering en advies en Ondersteuning. De handleiding bestaat om te beginnen uit achtergrondinformatie die nodig is om alcohol als speerpunt op te nemen in de lokale nota gezondheidsbeleid. Daarnaast wordt aan de hand van voorbeelden aangegeven hoe een gemeente de vijf pijlers concreet kan invullen met maatregelen en activiteiten. Ook is een overzicht beschikbaar van alcoholpreventieprogramma's rond de vijf pijlers voor effectief alcoholbeleid voor verschillende leeftijdsgroepen.

Zowel in de handleiding uit 2007 als in de Handreiking Gezonde Gemeente wordt benadrukt dat een effectief alcoholbeleid een integraal alcoholbeleid inhoudt. Vanwege zowel de gezondheids- als de maatschappelijke schade die alcoholgebruik kan veroorzaken, dient een gemeentelijk alcoholbeleid naast welzijnsbelangen ook de openbare orde en daarmee de veiligheid van de burgers. Dit vraagt om een integrale benadering vanuit verschillende beleidsdisciplines binnen de gemeente. Daarnaast spelen zowel biologische, sociale en psychologische factoren een rol bij het alcoholgebruik van jongeren. De vele beroepsgroepen en organisaties die zich bezighouden met jongeren, moeten goed samenwerken, wil hun aanpak van dit complexe probleem effect hebben.

¹⁰ Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Preventienota. *Kiezen voor gezond leven, 2007-2010*. Den Haag, december 2006.

¹¹ *Handleiding lokaal alcoholbeleid*. VWA, Den Haag, 2007

¹² De Handreiking Gezonde Gemeente is een product van onder andere STIVORO, Voedingscentrum, NISB, Trimbos-instituut, Pharos, Rutgers Nisso Groep, Soa Aids Nederland, Schorer, STAP, de Voedsel- en Warenautoriteit en het RIVM Centrum Gezond Leven. Het RIVM Centrum Gezond Leven (CGL) coördineert het traject.

In de in mei van dit jaar gepresenteerde Landelijke nota gezondheidsbeleid *Gezondheid dichtbij*, wordt benadrukt dat de vijf speerpunten -waaronder schadelijk alcoholgebruik- uit de preventienota van 2006 belangrijk blijven, maar dat het accent komt te liggen op bewegen. Daarnaast wordt de nadruk gelegd, ook wat betreft gezondheid, op de eigen verantwoordelijkheid en eigen kracht van mensen. "Dat betekent dat niet de overheid maar de mensen zelf in eerste instantie aan zet zijn. Betrokkenheid van het bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties, het onderwijs en zorgverleners bij het stimuleren van gezond gedrag wordt vergroot. Indien een bijdrage van de overheid noodzakelijk is, zijn de gemeenten in veel gevallen als eerste aan zet".¹³

Extra aandacht zal worden besteed aan de jeugd. Het kabinet wil inzetten op het positief stimuleren van gezond gedrag en op het ontwikkelen van weerbaarheid bij jongeren. Riskant en problematisch middelengebruik is één van de drie thema's die speciaal aandacht van het kabinet krijgen. Verslavingsrisico's ten gevolge van het gebruik van alcohol, tabak en drugs wil het kabinet samenhangend aanpakken, bijvoorbeeld via het programma de Gezonde School en Genotmiddelen. Om jongeren van 14 tot en met 18 jaar weerbaar te maken start nog in 2011 een interactief, online programma.

1.4 Leeswijzer

Dit rapport begint met een korte omschrijving van de onderzoeksvraag en van de methode die ITJ heeft gebruikt om die vraag te beantwoorden. Hoofdstuk 3 schetst een beeld van het drinkgedrag van jongeren in Enschede. Hoeveel drinken ze, waar en waarom? In hoofdstuk 4 wordt beschreven hoe de gemeente landelijk en regionaal beleid vertaalt in lokaal beleid. Aandacht wordt besteed aan de partijen die zijn betrokken bij het beleid, aan hoe ze betrokken zijn, wat ze doen en hoe de samenwerking tussen de partijen verloopt. Ook de geboekte resultaten komen aan de orde. Het rapport wordt afgesloten met conclusies en concrete aanbevelingen aan de gemeente, waarmee het mogelijk is de samenwerking in de keten te verbeteren en zo het alcoholgebruik onder jongeren te verminderen of te voorkomen.

¹³ Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Landelijke nota gezondheidsbeleid. *Gezondheid dichtbij*, Den Haag, mei 2011

2. Methoden en toezichtkader

Welke onderzoeksvraag stond centraal in dit onderzoek en op welke manier heeft ITJ het onderzoek uitgevoerd? Hoe zijn de verzamelde gegevens beoordeeld? Deze vragen staan centraal in dit hoofdstuk.

2.1 Onderzoeksvraag

Met dit onderzoek wilde ITJ achterhalen wat de huidige aanpak van drankgebruik onder jongeren concreet aan resultaten oplevert in Enschede: gaan jongeren daadwerkelijk later en minder drinken? Daarvoor moet een aantal vragen beantwoord worden. Zoals: In hoeverre hebben de partijen inzicht in de problematiek van drankgebruik onder jongeren? Werken ze samen om die problematiek te bestrijden en hanteren ze daarbij een integrale aanpak? Hoe coördineren ze hun samenwerking en hoe gebruiken ze de beschikbare informatie?

De centrale onderzoeksvraag luidt: In hoeverre slagen organisaties en voorzieningen gezamenlijk erin om op lokaal niveau het alcoholgebruik onder jongeren tot achttien jaar te voorkomen dan wel te verminderen?

2.2 Waarom Enschede?

Bij de keuze voor een gemeente waren twee vragen leidend: waar is het probleem groot? En: waar zijn de risico's voor jongeren om met dit probleem in aanraking te komen hoog? In deze gemeenten is aanpak van het probleem immers het meest urgent en valt het meeste resultaat te boeken. In CBS-gegevens over het aantal overmatige en zware drinkers vanaf twaalf jaar per GGD-regio (periode 2004-2007), valt de regio Twente in negatieve zin op. Binnen deze regio selecteerde ITJ een grote en een kleine gemeente. Bij de selectie voor een gemeente heeft ITJ twee bijkomende criteria gehanteerd: ten eerste het percentage jongeren onder de achttien jaar. Dit is van belang omdat een hoog percentage jongeren betekent dat er een grote risicogroep is. Ten tweede het percentage allochtone inwoners; uit onderzoek is bekend dat allochtonen over het algemeen minder alcohol drinken dan autochtonen.

De twee gemeenten in Twente zijn: Enschede en Rijssen-Holten.

2.3 Onderzoeksmethoden

ITJ heeft zes onderzoeksmethoden ingezet om een antwoord te vinden op de onderzoeksvraag. Hieronder volgt per methode een korte beschrijving:

1. *Deskresearch*: via internet is gerichte informatie achterhaald over de gemeente Enschede. Wat is het voor gemeenschap? Hoe is de bevolking opgebouwd? Hoe zit het bestuur in elkaar? Welke organisaties zijn betrokken bij de aanpak van alcoholgebruik onder jongeren? Ook is gekeken naar het regionale beleid. Hoe wordt het alcoholgebruik onder jongeren daar aangepakt? En hoe werkt dat door op lokaal niveau? Hiervoor kon ITJ

gebruik maken van beleidsplannen, jaarverslagen en regionale onderzoeken. Daarnaast is aanvullende informatie verwerkt die is ontvangen van verschillende partijen tijdens de interviews.

2. *Interactive voting system (IVS)* Op Het Stedelijk Lyceum en het Bonhoeffer College, heeft ITJ 159 leerlingen via stemkastjes bevraagd over hun alcoholgebruik. Het betreft jongeren uit klas 1 van havo en vmbo, en jongeren uit klas 4 van het vmbo en 5 van de havo. De resultaten werden meteen op een scherm voor de leerlingen zichtbaar (zie voor de belangrijkste resultaten bijlage 1).
3. *Mondelinge interviews.* ITJ interviewde 21 mensen van 9 betrokken organisaties: de gemeente, de twee bovengenoemde scholen voor voortgezet onderwijs, GGD Regio Twente, Tactus Verslavingszorg, Alifa jongerenwerk, de politie, het CJG en het regionale project Happy Fris?!. De interviews vonden plaats aan de hand van een semi gestructureerde vragenlijst. We vroegen de respondenten naar het alcoholgebruik onder jongeren in hun gemeente. Hoeveel wordt volgens hen gedronken? Is dat een probleem? Welke aanpak hanteren zij en vanuit welk motief. Met wie werken ze samen om jongeren niet of minder te laten drinken. Waar zien ze mogelijkheden en knelpunten in de aanpak en/of de samenwerking. Van elk interview is een conceptverslag gemaakt, waarop de geïnterviewde kon reageren. Onjuistheden werden aangepast voordat het verslag definitief is vastgesteld.
4. *Telefonische interviews.* ITJ belde huisartsen (10), ziekenhuizen in de regio (1), de supermarkten (22), de slijterijen (13), de plaatselijke horeca (13) en de sportverenigingen (18) en vroeg naar hun ervaringen met en aanpak van jongeren en alcohol. In totaal zijn 77 telefonische interviews afgenomen. Ook deze interviews zijn gehouden aan de hand van een semi gestructureerde vragenlijst. Hierbij zijn dezelfde vragen aan de orde geweest als bij de mondelinge interviews.
5. *Oudergesprek.* Daarnaast spraken de onderzoekers met drie ouders van leerlingen van Het Stedelijk Lyceum en het Bonhoeffer College. Zij werden bevraagd over het alcoholgebruik van hun kinderen en hun eigen standpunten over drankgebruik onder jongeren. Wat doen ouders zelf aan het voorkomen en aanpakken van drankgebruik van hun kinderen, welke oplossingsmogelijkheden vinden zij zinvol.
6. *Versnellingskamer (Group Decision Room).* Tot slot is er een GDR-sessie georganiseerd in Enschede. Doel was om de bevindingen uit het onderzoek en de daaruit voortvloeiende aanbevelingen van ITJ voor te leggen en in korte tijd oplossingen te generen voor de korte en lange termijn om het alcoholgebruik onder jongeren in Enschede te verminderen of te voorkomen. Daarnaast is het een gelegenheid waarbij de diverse organisaties die betrokken zijn bij het voorkomen en verminderen van het alcoholgebruik onder jongeren elkaar treffen.

2.4 De kwaliteitscriteria van ITJ

Een goede samenwerking tussen organisaties op lokaal niveau is een voorwaarde om het complexe probleem van alcoholgebruik onder jongeren aan te pakken. Voor het beoordelen van de samenwerking en de resultaten voor de jongeren in Enschede heeft ITJ gebruik gemaakt van acht kwaliteitsaspecten. ITJ gebruikt deze kwaliteitscriteria als leidraad voor de beoordeling en weging van de verzamelde gegevens.

Kwaliteitscriterium	Uitleg
Doelconvergentie	Overeenstemming bestaat tussen ketenpartners over het gezamenlijk doel van de keten om het probleem te voorkomen en te verminderen.
Gedeelde probleemanalyse	De ketenpartners hebben een gedeelde analyse van het probleem. Dit moet leiden tot een gedeeld beeld van de oorzaken, de omvang en de aangrijpingspunten om het probleem te voorkomen en te verminderen.
Ketenregie	Verschillende organisaties en voorzieningen werken efficiënt samen om aan het probleem van de jongere te werken. Activiteiten worden op elkaar afgestemd om het doel van de keten te realiseren.
Informatiecoördinatie	Gegevens die nodig zijn om het gezamenlijk doel te bereiken, worden verzameld, vastgelegd en uitgewisseld.
Bereik van de keten	De organisaties weten op welke jongeren en welk deel van het probleem de keten zich richt en hebben zicht op jongeren die zij wel en niet bereiken met het gezamenlijke of afzonderlijke aanbod.
Continuïteit in de keten	De activiteiten in de keten vinden ononderbroken plaats.
Oplossingsgerichtheid	De activiteiten van ketenpartners zijn gericht op het verminderen of voorkomen van het probleem en zijn afgestemd op de behoeften van jongeren. De afzonderlijke activiteiten van ketenpartners worden daartoe op elkaar afgestemd.
Systematische evaluatie en verbetering	Een systematische evaluatie vindt plaats van de (keten)aanpak om de kwaliteit van de ketendoelen en het bereiken van de beoogde effecten te waarborgen en verbeteren.

Aan de hand van deze aspecten zijn vragen beantwoord als: zijn de betrokken partijen het eens over het gezamenlijke doel, aard en omvang van het probleem? Wordt informatie verzameld, vastgelegd en uitgewisseld? Zijn de activiteiten die worden ontplooid daadwerkelijk gericht op de oplossing van het probleem?

3. Jongeren en drank. Een beeld van Enschede.

Dit hoofdstuk schetst een beeld van het alcoholgebruik van jongeren in de gemeente. Hoeveel drinken ze? Hoe komen ze aan alcohol? Waarom drinken ze? Hoe kijken hun ouders aan tegen hun alcoholgebruik?

3.1 Hoeveel drinken jongeren?

Uit de literatuur is bekend dat jongeren in steden minder alcohol drinken dan hun leeftijdsgenoten op het platteland. In gemeenten met een relatief groter aandeel allochtonen wordt over het algemeen ook minder gedronken dan in gemeenten met een laag percentage allochtonen.¹⁴ Enschede telde op 1 januari 2011 bijna 158.000 inwoners. In de Jeugdmonitor 2009 van de gemeente Enschede staat vermeld dat er bijna 44.000 jongeren onder de 23 jaar in Enschede wonen; dertig procent daarvan is allochtoon.¹⁵ Het percentage allochtone jongeren in Enschede is hoger dan in de omringende gemeenten.¹⁶ Dit gegeven is terug te zien in de cijfers over het alcoholgebruik van de jongeren in Enschede.

Eens in de vier jaar voert de GGD Regio Twente samen met andere GGD-en uit Oost-Nederland een grootschalig onderzoek uit naar de gezondheidstoestand en de leefstijl van jongeren uit klas 2 en 4 van het voortgezet onderwijs (E-MOVO). In het najaar 2007 is dit onderzoek voor het laatst uitgevoerd. Dit onderzoek levert op regio- en gemeenteniveau gegevens op over het alcoholgebruik onder de jongeren. Uit dat onderzoek bleek dat 63% van Enschedese jongeren ooit alcohol had gedronken en 46% de afgelopen vier weken voorafgaand aan het onderzoek heeft gedronken. Deze percentages zijn lager dan de cijfers voor de regio Twente (respectievelijk 65% en 52%). Ook het percentage jongeren dat aangaf in de afgelopen vier weken voorafgaand aan het onderzoek aangeschoten of dronken te zijn geweest (16%) is minder dan in de regio Twente (19%), evenals het percentage jongeren dat zei aan 'bingedrinken' te hebben gedaan (31% Enschede tegenover 37% Twente).¹⁷

Wat zeggen Enschedese jongeren in het ITJ onderzoek over hun drankgebruik?

ITJ voerde een zogenaamd stemkastjes- of Interactive Voting System (IVS)-onderzoek uit onder 159 brugklassers van havo en vmbo en leerlingen van klas 4/5 van het vmbo en havo in Enschede. Jongeren van gemiddeld 12-13 en 16 jaar werden ondervraagd over hun drankgebruik. Bijna 61% van de jongeren geeft aan wel eens alcohol te hebben gedronken. Onder de eersteklassers is dit 44% en in klas 4/5 drinkt bijna 90%. Deze uitkomsten komen grotendeels overeen met de cijfers uit het E-MOVO onderzoek.

¹⁴ *Preventie van schadelijk alcoholgebruik en drugsgebruik onder jongeren*, Utrecht, november 2010. Trimbos Instituut

¹⁵ *Jeugdmonitor 2009*, Gemeente Enschede 2010

¹⁶ <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/informatie/onderwijs/gereedschappen/aardrijkskunde/allochtonen-gemeente.htm> CBS

¹⁷ GGD Regio Twente, *Gezondheid, welzijn en leefstijl van de leerlingen in de gemeente Enschede*.

Resultaten van het E-MOVO onderzoek 2007 onder leerlingen van de tweede en/of vierde klas, februari 2008

Wanneer jongeren in de brugklas alcohol drinken gaat het meestal nog niet om grote hoeveelheden: één tot drie glazen in de week. In de bovenbouw gaat het om grotere hoeveelheden en met name jongens drinken grote hoeveelheden. Veel jongens uit klas 4/5 drinken meer dan acht glazen per week (52%). 26% van de jongens geven aan zelfs meer dan zestien glazen per week te drinken. Geen enkel meisje geeft aan 16 glazen of meer te drinken per week. Wat verder opvalt, is dat Enschedese jongeren die alcohol drinken bijna allemaal vóór hun 16^e begonnen zijn, bijna 43% al voor hun 14^e en 35% al voor hun 12^e jaar. (Zie voor een uitgebreide weergave resultaten van de IVS, bijlage 1).

3.2 Waar drinken jongeren alcohol?

Van de jongeren die deelnamen aan het IVS-onderzoek van ITJ en alcohol gebruikten gaf de groep 1^e klassers aan dat ze met name thuis drinken (47%) en bij vrienden (18%). Voor de jongeren van klas 4/5 geldt dat ze vooral bij vrienden drinken (57%), in de disco (26%) en thuis (9%). Het E-MOVO onderzoek gebaseerd op gegevens uit 2007 laat verder zien dat een deel van de jongeren ook alcohol drinkt op schoolfeesten (14%) en in een keet/hok of schuur (5%).

3.3 Waarom drinken jongeren alcohol?

Bovenstaande cijfers laten zien dat jongeren in Enschede wel wat minder drinken dan hun leeftijdgenoten in de regio maar dat ook de Enschedese jongeren vroeg, vaak en veel alcohol drinken. Jongeren zelf, professionals en anderen die te maken hebben met alcoholgebruik door jongeren komen, als er naar het 'waarom' van het (vele) alcoholgebruik door jongeren wordt gevraagd, veelal tot dezelfde oorzaken en motieven.

1. Drinken zit in de cultuur van Twente

De respondenten zeggen te merken dat drinken door ouders en jongeren wordt gezien als gewoon, het is algemeen geaccepteerd. Jongeren zien dat het thuis normaal wordt gevonden dat je uitgaat als je 15/16 jaar bent, en daar hoort dan drank bij. Het eerste drankje krijgen ze vaak van de ouders zelf. Jongeren gaan gezellig mee naar het café en groeien op met alcohol in de buurt. Het is een drinkcultuur. Bij grote feesten als carnaval wordt veel alcohol door de jongeren gedronken. Enschede is een studentenstad en bij studenten is ook regelmatig sprake van bovenmatig alcoholgebruik. Ook die jongeren die weten dat het eigenlijk wel slecht voor ze is drinken toch.

"Alcohol is een algemeen sociaal geaccepteerd genotmiddel, het wordt daarmee onderschat".

"Iedere gelegenheid wordt aangegrepen om te vieren en alcohol hoort daar bij."

(Professional)

2. Ouders hebben er begrip voor dat jongeren drinken

Professionals geven aan dat veel ouders het geen probleem vinden als hun kinderen 'wat' drinken. Ze geven vaak te weinig en onduidelijk grenzen aan. Ze drinken een biertje samen met de jongeren; gezelligheid en bier horen voor hen bij elkaar. De ouders laten de kinderen thuis al indrinken, om te oefenen, te leren drinken en omdat ze vinden dat de prijzen in de horeca voor de

jongeren hoog zijn. Veel ouders onderschatten echter hoeveel hun eigen kind drinkt. Het onderschatten begint als het kind 13 jaar is en neemt toe naarmate het kind ouder wordt.¹⁸ Het betreft zowel het wekelijkse aantal glazen als de frequentie van bingedrinken. Deze onjuiste inschatting geeft de ouders minder reden om de jongeren aan te spreken op hun alcoholgebruik.

"Ouders vinden het prima als hun zoon of dochter een keertje flink dronken is geweest".
(professional)

De respondenten ervaren dat het bij sommige gezinnen normaal is als je (veel) drinkt. "Bij de schooldisco's is het een voortdurend gevecht om de alcohol buiten de deur te houden. Geen alcohol schenken stuit tegen een muur van onbegrip bij veel jongeren maar ook bij de ouders. Ook bij de 1^e en 2^e klassers". Bij het uitgaande publiek zitten steeds meer jonge(re) kinderen. Soms worden echt jonge kinderen 's nachts dronken gezien in het uitgaansgebied van Enschede. Volgens de respondenten stellen ouders geen grenzen, maar onderhandelen ze meer met hun kinderen. Bovendien hebben ouders, in met name de achterstandswijken in Enschede, zelf ook een cultuur van veel drinken. Die ouders interesseert het dan niet dat hun kinderen jong en veel drinken. Of ouders denken ook veelal dat jongeren toch wel doen waar ze zin in hebben zodra ze uit huis zijn en geloven dat verbieden niet helpt. Dit dilemma voor ouders komt ook terug in het groepsgesprek met enkele ouders van drie brugklassers. Ze denken dat door het te verbieden, kinderen soms juist gaan drinken om zich af te zetten tegen hun ouders. Aan de andere kant mogen hun kinderen niet drinken en zijn ze er tegen dat ouders het thuis toestaan en dan ook al bij 13 en 14-jarigen.

IVS-resultaten

Van de oudste groep ondervraagde jongeren geven de meesten aan dat hun ouders het goedvinden dat ze alcohol drinken. Bij de brugklassers vermeldt 71% dat hun ouders geen toestemming geven om te drinken. Het merendeel zegt het dan ook niet te doen, maar 29% houdt zich niet aan de regels van de ouders en drinkt toch alcohol.

Een deel van de jongeren geeft aan dat de ouders het niet in de gaten hebben als ze aangeschoten of dronken thuiskomen. Bij klas 1 keurt ruim 30% van de ouders het echt af als de kinderen aangeschoten thuis komen. Dat is bij de ouders van de jongeren van klas 4/5 gedaald tot bijna nihil. Van de jongeren uit klas 4/5 geeft 15% aan dat hun ouders het niet doorhebben als ze echt dronken thuiskomen en 25% van hen zegt dat de ouders er geen probleem mee hebben als ze wel eens dronken thuis komen.

3. Drinken geeft zelfvertrouwen

Respondenten geloven dat jongeren zich een houding geven door het drinken van alcohol, ze willen ouder lijken en als je drinkt staat dat 'stoer'. Dat positieve imago van 'alcohol drinken' wordt als belangrijkste motief genoemd. Ook in het gesprek met enkele ouders kwam dat naar voren: de kinderen willen (gaan) drinken om erbij te horen, ze willen volwassen lijken.¹⁹

¹⁸ J.Gosselt, P. Pieterse, J. Van Hoof. *Happy Fris?! Twentse ouders en hun kinderen over alcoholgebruik*. Enschede., Universiteit Twente in samenwerking met GGD Regio Twente in opdracht van Happy Fris, september 2010.

¹⁹ Groepsgesprek met drie ouders met kinderen in de brugklas (2 zonen en 1 dochter)

In sommige wijken is (te) weinig te doen en hoe minder verwachtingen en mogelijkheden de jongeren hebben hoe meer ze gaan drinken. Jongeren geven zelf aan dat ze door het drinken van alcohol wat losser worden en meer durven. Vijftig procent van de jongeren vindt het gezelliger door de alcohol. Groepsdruk speelt ook een rol. De jongeren willen experimenteren en meedoen met hun maatjes, de vrienden zijn belangrijk. En het is lekker en grappig om aangeschoten of dronken te zijn.

"Door de alcohol lijken de problemen kleiner, wordt alles gemakkelijker."

(Professional)

4. Drank is makkelijk te krijgen

Uit recent onderzoek van de universiteit van Twente²⁰ is gebleken dat minderjarigen die opdracht krijgen om alcohol te kopen daar altijd in slagen en dat het dan ook nog een kwestie van minuten is om dat te bemachtigen. De meeste jongeren proberen de drank te kopen in de supermarkt. Verder kochten ze vooral in cafetaria' en slijterijen. In tweederde van alle aankoopogingen werd er geen enkele interventie gepleegd en konden de jongeren dus zonder enige controle alcohol kopen.

De antwoorden van de alcoholverstrekkers in het ITJ onderzoek laat een gemengd beeld zien. Enerzijds zegt driekwart van de vertegenwoordigers van supermarkten, alle slijterijen en bijna alle horecagelegenheden, de wettelijke leeftijdsgrenzen (streng) te hanteren voor alcoholgebruik. Dat is ingegeven vanwege de het feit dat het een wettelijke verplichting is of voor het imago van de onderneming, ter voorkoming van problemen of overlast. In mindere mate spelen maatschappelijke verantwoordelijkheid en de gezondheid van de jongeren een rol. Bij de sportverenigingen geeft driekwart van de respondenten aan de wettelijke leeftijdsgrenzen te hanteren voor het drinken van alcohol. Een behoorlijk percentage van hen meldt dat ze binnen de vereniging extra regels hebben opgesteld betreffende de verstrekking van alcohol op zaterdag of tijdens wedstrijden. Dat doen ze niet alleen uit wettelijke verplichting maar ook vanuit de maatschappelijke verantwoordelijkheid van de vereniging.

Anderzijds bevestigen dezelfde alcoholverstrekkers dat alcohol gemakkelijk te verkrijgen is. Men zegt zelf wel strak te willen vasthouden aan de wettelijke verplichting om jongeren geen alcohol te verkopen of te schenken maar vindt het dan frustrerend om te zien dat de jongeren toch wel aan de drank komen: óf bij een concurrent die het niet zo nauw neemt met de regels óf via oudere vrienden of de ouders. In Enschede zelf zijn weinig drankketen maar jongeren weten de keten in de omliggende dorpen te vinden en daar worden de keten gedoogd. Er zijn ook steeds meer dranken te koop die aantrekkelijk zijn voor jongeren. Deze (zoete) drankjes, waarbij je soms de alcohol niet proeft en niet merkt dat er alcohol in zit, zijn vaak niet duur. Bovendien maakt de reclame het zeer aantrekkelijk en stoer om alcohol te (gaan) drinken. Ook bij evenementen wordt veel alcohol geschonken en ook jongere kinderen kunnen daar gemakkelijk aan alcohol komen.

²⁰ J. van Hoof, J. Gosselt en N. Baas, *Beschikbaarheid van alcohol voor jongeren onder de 16. Minutenwerk*, maart 2011, Universiteit Twente

Diverse respondenten geven aan dat de controle en handhaving van de leeftijdsgrenzen kan verbeteren in Enschede.

"De gemeente Enschede wil het imago hebben van een 'bruisende stad', wil bedrijvigheid aantrekken en dan is vanuit economisch oogpunt veel mogelijk. Dan wordt er toch al gauw alcohol bij gedronken".

(Professional)

Enkele respondenten maken zich zorgen over de openingstijden van de horeca. De horeca in het horecaconcentratiegebied mag de gehele week tot 04:30 geopend zijn. In de weekenden mag men zelfs tot 05:30 open blijven. Buiten het concentratiegebied is dat 02:00 uur.

"Er is ooit een initiatief geweest van ouders om de openingstijden terug te dringen ('Vroeg op stap'). Dat vond ik een goed idee, maar dat had geen schijn van kans."

(Professional)

3.4 En waarom zouden jongeren niet of minder (gaan) drinken?

Van de jongeren uit de brugklas zegt 70% minder te gaan drinken als de ouders vinden dat ze te veel alcohol gebruiken. Dat is duidelijk meer dan wanneer vrienden hen daarop wijzen (42%). Van de jongeren uit klas 4/5 zegt slechts 18% te gaan minderen als hun ouders dat willen. Dat percentage is ongeveer gelijk aan het percentage dat zegt te gaan minderen als vrienden hen aanspreken op hun drankgebruik. Verder zijn problemen met ouders en politie voor 1^e klassers en jongeren uit klas 4/5 een belangrijke reden om minder of niet te gaan drinken.

Tweederde van de jongeren zegt wel voorlichting gehad te hebben op school over alcohol en de helft van hen praat met de ouders over alcoholgebruik. Toch is voor deel van de jongeren meer kennis over wat alcohol doet in je lichaam een reden om minder alcohol te gaan drinken.

Voor vragen of hulp gaan brugklassers als eerste naar de ouders, jongeren uit klas 4/5 gaan naar familie en vrienden. Ruim de helft van deze laatste groep zegt geen hulp te zoeken over hun alcoholgebruik.

4. De huidige aanpak in Enschede

De rijksoverheid pleit voor een integrale aanpak van alcoholgebruik onder jongeren. Dat vraagt om een goede samenwerking van de betrokken partijen. In dit hoofdstuk wordt beschreven welke aanpak de gemeente Enschede hanteert en hoe de samenwerking tussen de partijen geregeld is.

4.1 Inleiding

Van de lokale overheid wordt verwacht dat ze beleid opstelt en maatregelen initieert om problemen rondom burgers aan te pakken. Vanuit haar verantwoordelijkheid voor de openbare orde, volksgezondheid en jeugdbeleid heeft de gemeente dan ook een belangrijke taak in het ontwikkelen en uitvoeren van een alcoholmatigingsbeleid. De gemeente Enschede is zich bewust van de schadelijke gevolgen van het alcohol gebruik onder jongeren. Enschede is mede-initiatiefnemer en –financier van het regionaal project 'Happy Fris?!' en voert daarnaast lokale activiteiten uit om het alcoholgebruik onder jongeren terug te dringen.

4.2 De regionale aanpak in Twente: Happy Fris?!

Het Regionaal College in Twente stelde eind 2006, naar aanleiding van verontrustende signalen over de toename van alcoholgebruik door jeugdigen en het inzicht uit diverse onderzoeksrapporten hoe schadelijk alcoholgebruik op jonge leeftijd is, een stuurgroep 'jeugd en alcohol' in. De stuurgroep staat voor een integrale Twentse aanpak en is het project Happy Fris?! gestart. Deelnemers aan dit vierjarige project (2008-2012) zijn de 14 Twentse gemeenten, Tactus Verslavingszorg, Openbaar Ministerie, Politie Twente, Horeca Nederland regio Oost, Sportraad Overijssel en GGD Regio Twente. Het project streeft naar een samenhangende aanpak en richt zich op de verschillende leefgebieden van jongeren (thuis, onderwijs/werk en vrije tijd). De doelstellingen van het project zijn:

- De toename van het alcoholgebruik onder jongeren onder de 12 jaar en jongeren tussen de 12 en 16 jaar te stoppen.
- Het alcoholgebruik van 10 tot 12-jarigen met 50% verminderen. Uiteindelijk is het doel dat jongeren tot 12 helemaal geen alcohol meer gebruiken.
- Het alcoholgebruik van 12 tot 16-jarigen met 25% verminderen.

Bij de start van het project zijn drie regionale speerpunten benoemd: 'Alcohol en Sportkantines', 'Alcoholhalt (Meer dan een biertje)²¹' en 'Keten en Hokken'. Voor Alcoholhalt is een regionale aanpak ontwikkeld die door Politie, OM, Tactus en Halt wordt uitgevoerd. Voor de andere speerpunten zijn handreikingen verschenen. Met deze handreikingen kunnen gemeenten en betrokken partijen aan de slag om het beleid en de uitvoering op deze onderwerpen aan te pakken en te verbeteren. Tactus wordt door de regiogemeenten en de provincie gefinancierd om in opdracht van de projectleider het programma van Happy Fris?! uit te voeren: de ontwikkeling van instrumenten en

²¹ Vanaf 2007 nemen alle gemeenten in Twente deel aan de uitvoering van de Haltgericht aanpak voor jeugdige < 16 die onder invloed een Halt gerelateerd delict plegen.

gezamenlijke publiciteitsacties. Daarnaast voert Tactus in opdracht van de gemeenten het programma lokaal uit met inzet van de regionale instrumenten, zo ook in Enschede. De website van het regionale project fungeert als een belangrijk communicatiemiddel voor organisaties en gemeenten die betrokken zijn bij het project en op de website is onder andere informatie te vinden over de verschillende gemeentelijke alcoholmatigingsplannen. Vanuit Happy Fris?! wordt promotie- en campagnemateriaal beschikbaar gesteld aan betrokken partijen. Dit materiaal wordt onder andere gebruikt tijdens (zomer)evenementen en peeractiviteiten in de verschillende gemeenten. Ook de publiciteit rondom de regionale actieweek in alle 14 gemeenten in november 2010 is verzorgd vanuit het project. Verder volgen medewerkers van het project het landelijk aanbod en interventies die van belang kunnen zijn voor de gemeenten en stellen dit aanbod beschikbaar. De komende jaren is naast bovenstaande activiteiten extra aandacht voor de rol die ouders spelen bij het alcoholgebruik van hun kinderen.²²

De Universiteit Twente heeft in 2010 een onderzoek²³ uitgevoerd om inzicht te krijgen in de mening van ouders en jongeren over het uitgevoerde alcoholbeleid in de regio Twente en haar effecten. Uit het onderzoek blijkt dat een meerderheid van de ouders en de jongeren de norm 'onder de 16 jaar geen alcohol' steunt. Ook is gevraagd naar het alcoholgebruik onder de jongeren. In vergelijking met de landelijke en regionale cijfers uit 2007 is een positieve ontwikkeling te zien; jongeren die meegedaan hebben aan het onderzoek van de Universiteit Twente beginnen op latere leeftijd met drinken van alcohol en lijken in vergelijking met de E-MOVO gegevens uit 2007 ook minder glazen per week te drinken en minder aan bingedrinken te doen. Verder is in het onderzoek gevraagd naar de bekendheid met de activiteiten van het project Happy Fris?!. De speciale voorlichtingsavonden zijn redelijk bekend bij de ouders (43%). Jongeren zijn met name bekend met de politieregels (59%) en de voorlichtingslessen op school (64%). Ten aanzien van de rol van de opvoeding komt uit het onderzoek naar voren dat een deel van de ouders onderschat hoeveel hun eigen kind drinkt. 44% van de ouders van kinderen van 15 jaar onderschat zowel het wekelijkse aantal glazen alcohol dat hun kind drinkt als de frequentie van het bingedrinken.

4.3 De lokale aanpak

Naast de uitvoering van het programma Happy Fris?! regionaal en lokaal kent Enschede ook een specifieke lokale aanpak. Hieronder zal eerst ingegaan worden op het beleid en doelstellingen van de gemeente Enschede om het alcoholgebruik onder jongeren terug te dringen. Vervolgens komen de lokale partijen en activiteiten aan bod.

Gemeentelijk beleid

Het beleid en de doelstellingen van de gemeente Enschede is in hoofdlijnen vastgelegd in een coalitieakkoord en het daaruit voortkomende 10 puntenplan. In 2010 is er een nieuw College aangetreden en het coalitieakkoord en het 10 puntenplan laten zien dat Enschede de komende

²² Stuurgroep Jeugd en Alcohol Regio Twente. *Happy Fris?! Integrale aanpak jeugd & alcohol in Twente*. Oktober 2007. *Regionale aanpak 'jeugd en alcohol' in Twente. Happy Fris?! –in uitvoering- Jaarrapportage 2008*.

²³ J. Gosselt, M. Pieterse, J. Van Hoof. *Happy Fris?! Twentse ouders en hun kinderen over alcoholgebruik*. Enschede, Universiteit Twente, 2010.

jaren vooral wil inzetten op werken, economische vooruitgang en ruimtelijke ontwikkeling. Op het gebied van jeugd, veiligheid en/of gezondheid staat in het 10-punten plan een passage over het creëren van veilige wijken door onder andere het tegengaan van overlast.

Wat Enschede met haar jeugd wil is uitgewerkt in het programma 'opgroeien en ontwikkelen' en op onderdelen in het programma 'wijkontwikkeling, zorg en welzijn'. In deze programma's is opgenomen dat de gemeente met een aantal partners interventies uitvoert op het gebied van gezondheid onder andere rondom alcoholgebruik en leefstijl van jongeren. Dit sluit aan op de nota lokaal gezondheidsbeleid 'Enschede kiest voor gezond leven en werkt aan gezondheid' (2009). Deze lokale nota is gebaseerd op de regionale nota lokaal gezondheidsbeleid die de 14 Twentse gemeenten samen met de GGD Regio Twente hebben ontwikkeld ('Twente kiest voor gezond leven en werkt aan gezondheid'). Zowel in de regionale als lokale nota is de aanpak van alcoholgebruik onder jongeren als speerpunt benoemd.

De nota lokaal gezondheidsbeleid laat zien dat Enschede, naast de uitvoering van het programma Happy Fris?! op regionaal en lokaal niveau ook een aantal eigen, lokale activiteiten zal ontwikkelen of voortzetten. De doelstelling voor het lokale gezondheidsbeleid op het gebied van alcohol onder jongeren sluit aan bij de regionale doelstelling van Happy Fris?!: het gebruik van alcohol onder jongeren jonger dan 12 jaar met 50% terugbrengen en het percentage jongeren tussen 12 en 15 jaar dat alcohol drinkt met 25% terugdringen. Hierbij zet Enschede met name in op leefstijlbeïnvloeding, door jongeren en hun ouders te laten zien dat overmatig alcoholgebruik op jonge leeftijd schadelijk is en hen te verleiden tot het kiezen van fris in plaats van alcohol. Het accent ligt hierbij op voorlichting en bewustwording, waarbij de gemeente een faciliterende rol speelt.

Bij het evenementen-, vergunningen- en sportbeleid is beperkt aandacht voor alcoholmatiging. De aandacht op deze beleidsterreinen gaat met name uit naar het toezien op de navolging en naleving van de regels uit de Drank- en Horecawet.

Enschede maakt jaarlijks een kadernota en een programmabegroting waarin alle activiteiten, betrokken partners en benodigde middelen voor diverse programma's vastgelegd worden. Tot en met de programmabegroting 2010-2013 was hierin een effectindicator voor alcoholgebruik onder jongeren opgenomen. In de laatste programmabegroting (2011-2014) is de effectindicator door een veralgemenisering van het begrotingsinstrument niet meer opgenomen. De effectindicator wordt binnen de gemeente nog wel gebruikt als graadmeter voor het alcoholmatigingsbeleid.

		2008	2009	2010	2013
13a	Alcohol- en drugsgebruik onder jongeren: percentage jongeren dat wel eens alcohol drinkt	Klas 2 47%	45%	37%	35%
	de ambitie is bijgesteld o.b.v. gegevens 2009	Klas 4 78%	67%	58%	57%

Uit de programmabegroting 2010-2013

Lokale activiteiten van betrokken partijen

Bij het terugdringen van het alcoholgebruik onder jongeren is naast de gemeente een groot aantal partijen betrokken: het basisonderwijs, het voortgezet onderwijs, de politie, de GGD Regio Twente, Tactus Verslavingszorg, Alifa (jongerenwerk), het CJG, Bureau Halt, de horecaondernemers, de sportverenigingen, de huisartsen, de ziekenhuizen, de supermarkten, de slijterijen, de ouders en de jongeren.

Tijdens het onderzoek van ITJ is aan de verschillende organisaties en partijen gevraagd welke activiteiten in Enschede worden ondernomen om het alcoholgebruik onder jongeren tegen te gaan. Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste lokale activiteiten voor jongeren tot 18 jaar:

- Binnen Enschede is het project 'Meer dan een biertje' uitgerold. De politie kan verwijzen naar Halt wanneer jongeren overlast veroorzaken of een delict hebben gepleegd onder invloed van alcohol. De ouders worden door Halt uitgenodigd voor een bijeenkomst over jongeren en alcohol. Preventiemedewerkers van Tactus gaan in gesprek met de ouders in relatie tot het delict. Voor de jongeren bestaat de leerstraf uit een Halt-traject om recidive voor het Halt-waardige delict te voorkomen en een leeropdracht onder begeleiding van Tactus met als doel het schadelijk alcoholgebruik terug te dringen.
- De politie heeft goede contacten met horecaondernemers (horeca-coördinatoren) en stimuleert alcoholverstrekkers gebruik te maken van polsbandjes, voor de controle van de leeftijd, op feesten voor jongeren tot 18 jaar. In kader van schoolveiligheid werken politie, gemeente en school samen. Dit heeft geleid tot het aanwijzen van contactagenten voor de ROC scholen. Daarnaast hebben de wijk- en jeugdagenten regelmatig contact met de scholen voor voortgezet onderwijs.
- Niet alle scholen zijn alcoholvrij. Op het Bonhoeffer College wordt op een van de locaties alcohol geschonken bij speciale gelegenheden (kerstgala en diploma-uitreiking). Vooraf wordt met blaasstenen gekeken of jongeren niet ingedronken hebben en worden polsbandjes gebruikt voor de leeftijdscontrole. Als jongeren alcohol op school bij zich hebben, treedt de school streng op en worden de ouders ingelicht. Het Stedelijk Lyceum kent geen alcoholbeleid. De verschillende locaties zijn vrij om dit zelf vorm te geven. Op schoolfeesten wordt echter in de regel geen alcohol geschonken. Op beide scholen worden voorlichtingslessen gegeven in verschillende klassen onder andere door Tactus met het programma Gezonde School en Genotmiddelen.
- Alle scholen worden jaarlijks bezocht door een preventiewerker van Tactus. De preventiewerker bespreekt met de scholen in de zogeheten monitorgesprekken de ondersteuningsbehoefte van school, docenten en leerlingen. Tactus biedt alle scholen ondersteuning aan voor het programma Gezonde school en Genotmiddelen. Naast voorlichting geeft Tactus ook deskundigheidbevordering aan docenten op het gebied van middelenkennis, signaleren en bespreken. Ouders worden ook betrokken op de opvoedthema's alcohol, roken en blowen.
- Vanuit de gemeente heeft Tactus de opdracht voorlichting te verzorgen op de basisscholen in groep 7 en 8 via de methode 'op tijd voorbereid'. Verder verzorgt Tactus voorlichting aan ouders en jongeren bij sportclubs. Ook verzorgt Tactus peeractiviteiten rondom evenementen en activiteiten in Enschede. Hier gaan jongeren die getraind zijn door Tactus gesprekken aan

met andere jongeren (en hun ouders) over alcoholgebruik. Tactus onderhoudt een website (drankendrugs.nl) voor jongeren en is regelmatig met een stand en inzet van peers aanwezig bij evenementen voor jongeren.

- Ook is een clinic ontwikkeld voor jongeren over risico's van alcoholgebruik en verkeer gesubsidieerd door Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid in Overijssel en de Gemeente Enschede. Doel is de jongeren voor te bereiden op de risico's en gevaren van alcohol in het verkeer en overmatig alcoholgebruik in het uitgaansleven. Dit wordt ingezet in de hoogste klassen van het voortgezet onderwijs.
- Voor kortdurende en langdurige behandeling van jongeren met alcoholproblemen heeft Tactus een behandelaanbod. Verwijzing naar deze trajecten vindt plaats vanuit voorlichtingsactiviteiten of via verwijzing door de politie, de ziekenhuizen, het onderwijs, het jongerenwerk en jeugdzorgaanbieders. Het aantal verwijzingen van jongeren uit Enschede voor dit aanbod is laag.
- Met de ziekenhuizen in de regio heeft Tactus de afspraak dat Tactus binnen 24 uur na een opname van een jongere in het ziekenhuis, vanwege een (mogelijke) alcoholvergiftiging of letsel door alcoholgebruik, contact opneemt met de ouders en jongere over een vervolgtraject (een consultatie binnen een week).
- De GGD voert vierjaarlijks het E-MOVO onderzoek uit in de tweede en vierde klas van het voortgezet onderwijs en bevraagt de jongeren dan ook over het alcoholgebruik. Naar aanleiding van de antwoorden krijgen jongeren achteraf hun 'score' te zien en informatie over de verschillende onderwerpen (zoals alcohol). De resultaten worden zowel aan de school als aan de gemeente aangeboden en besproken. Daarnaast voert de GGD in onder andere groep 7 van het basisonderwijs en groep 2 van het voortgezet onderwijs het periodiek gezondheidsonderzoek uit. De jeugdverpleegkundige en/of de jeugdarts zien alle kinderen uit deze groepen en besteden bij deze groepen aandacht aan het alcoholgebruik van de jongere. Eventuele (individuele) problemen of zorgen worden besproken met ouders, jongeren en de school. Het jongerenwerk is een ingang bij locatieoverstijgende problematiek en bij overmatig alcoholgebruik van jongeren wordt ook Tactus ingeschakeld. Verder ondersteunt de GGD de gemeente bij de totstandkoming van het lokale gezondheidsbeleid.
- In de jongerencentra van Alifa worden verschillende activiteiten georganiseerd. De jongerencentra zelf zijn alcoholvrij. Alifa verzorgt voorlichting over alcohol en spreekt met de jongeren tijdens activiteiten en inloopmomenten over hun alcoholgebruik. Tactus ondersteunt deze activiteiten op afroepbasis. Verder richt Alifa zich op groepen jongeren die voor overlast zorgen. Samen met de jongeren wordt dan gezocht naar een zinvolle tijdsbesteding.
- De gemeente heeft in het kader van Gezonde Slagkracht subsidie van ZonMw ontvangen. Het project richt zich op jongeren op het ROC en jongeren die bekend zijn bij het jongerenwerk. Doel van het project is om het eerste gebruik van alcohol en drugs uit te stellen en de toeleiding van jongeren uit deze groepen naar de verslavingszorg te verbeteren.
- De alcoholverstrekkers zien toe op de naleving van de wettelijke leeftijdsgrenzen voor het verstrekken van alcohol en het niet doorschenken bij dronkenschap. Een deel geeft aan hun

personeel/vrijwilligers te scholen/trainen op de goede naleving van de regels in de Drank- en Horecawet.

Bovenstaande activiteiten laten zien dat een groot deel van de activiteiten binnen Enschede zich richt op voorlichting en educatie van jongeren. Op het gebied van handhaving en regelgeving zijn de activiteiten met name gericht op het voorkomen van overlast (o.a. Alcoholt) en het naleven van de regels uit de Drank- en Horecawet. Op het terrein van vroegsignalering besteedt de GGD aandacht aan het alcoholgebruik onder jongeren in de periodieke gezondheidsonderzoeken, is Tactus actief op scholen om in te zetten op vroegsignalering en spreken verschillende professionals met jongeren over hun alcoholgebruik en verwijzen zo nodig door naar het behandelaanbod van Tactus. Aan de hand van de E-MOVO cijfers kan elke vier jaar gekeken worden welke voortgang is geboekt.

4.4 Overlegvormen en samenwerkingsverbanden

Op regionaal niveau participeert de gemeente actief in de stuurgroep en werkgroepen binnen het project Happy Fris?!. Een specifieke werkgroep of overlegvorm op lokaal niveau gericht op de aanpak van het alcoholgebruik onder jongeren is niet aanwezig. Wel is ITJ tijdens haar onderzoek vele overleggen en samenwerkingsverbanden met betrekking tot jeugdigen in Enschede tegengekomen. Vrijwel alle respondenten geven aan dat het aantal jongeren dat vanwege alcoholgebruik besproken wordt in een van deze overleggen minimaal is. Ook op beleidsmatig niveau komt het alcoholgebruik nauwelijks aan de orde, met uitzondering van (groepen) jongeren die worden besproken omdat ze overlast veroorzaken. Hierbij kan het alcoholgebruik van de jongeren een rol spelen. Hieronder benoemt ITJ de meest relevante overlegvormen en samenwerkingsverbanden waar de aanpak van alcoholgebruik onder jongeren aan bod komt of kan komen.

CJG: Het CJG is een netwerkorganisatie van diverse instellingen die een aanbod hebben in opgroei- en opvoedondersteuning in de gemeente Enschede. De kernpartners zijn Alifa, Stichting Maatschappelijke Dienstverlening Enschede-Haaksbergen (SMD E-H) en de jeugdgezondheidszorg van de GGD. Er is gekozen voor het 'Loes concept'; Loes is metafoor voor opvoeden en opgroepen in Enschede en staat voor positief Opvoeden. Het Loesloket in de bibliotheek is de voordeur van het CJG. Ouders van kinderen van -9 maanden tot 23 jaar kunnen hier laagdrempelig terecht voor opvoedvragen, inclusief vragen en advies over alcoholgebruik.

Overige partners die deelnemen aan het CJG zijn o.a. Tactus, Jarabee (jeugdzorgaanbieder), MEE Twente, bureau Halt, Humanitas en Livio (thuiszorginstelling).

Stuurgroep jeugdoverlast Zuid: De stuurgroep jeugdoverlast Zuid is een samenwerkingsverband van gemeente, politie en jongerenwerk om de overlast van jeugdgroepen tegen te gaan. In de vergaderingen van het de stuurgroep jeugdoverlast Zuid worden bestaande en nieuwe groepen besproken. Deze groepen zijn met de shortlistmethode groepsriminaliteit (BEKE-groepen) in kaart gebracht. Voor elke groep wordt een op de groep toegesneden aanpak afgesproken door politie, jongerenwerk en gemeente. Wanneer geconstateerd wordt dat sprake is van individuele

problematiek bij de jongeren worden deze jongeren benaderd door Alifa (jongerenwerk) en politie. De uitkomsten van deze gesprekken kunnen leiden tot het inzetten van hulpverleningsmaatregelen of juist tot dwang- en drangmaatregelen van leerplicht en justitie.

Wijkzorgteam: Een Wijkzorgteam (WZT) is een integraal samenwerkingsverband tussen de gemeente Enschede en diverse (hulpverlenings)organisaties die de multi-problematiek van cliënten en gezinnen in Enschede aanpakken. De gemeente heeft een regierol door de deskundigheid van organisaties samen te brengen in multidisciplinaire overleggen om zo tot een gedeelde visie over de aanpak van de problematiek te komen. De gemeente Enschede is samen met 25 instellingen tot een overeenstemming gekomen in het Convenant Zorg en Veiligheid. Binnen de coördinatie van zorg en veiligheid is ook een duidelijke verbinding gemaakt met de Veiligheidsketen, middels het Stedelijk Strafketen Overleg (SSO). Daarnaast is verbinding gemaakt met scholen in de onderwijsketen, door middel van Zorg Advies Teams (ZAT's) voor de basisscholen en Onderwijsvangnetten voor het voortgezet onderwijs. Op deze manier sluiten de drie ketens (zorg, veiligheid en onderwijs) op elkaar aan.

Het WZT bestaat uit vele convenantpartners: Vaste partners naast de gemeente zijn onder meer Alifa, Bureau Jeugdzorg, GGD, politie, maatschappelijk werk en de woningcorporaties. Daarnaast kunnen, afhankelijk van de problematiek, andere organisaties zoals MEE Twente of Tactus uitgenodigd worden.

Veilig uitgaan: Om het aantal geweldsdelicten in het uitgaansgebied en de daarmee gepaard gaande overlast en onveiligheid terug te dringen is door politie, justitie, horeca, gemeente en OM het Convenant 'Veilig Uitgaan in Enschede' ontwikkeld. Bewoners van de binnenstad en jongeren hebben een belangrijke inbreng in de aanpak gehad. Accent in de aanpak ligt op preventie en het voorkomen van incidenten. Hoewel vastgesteld is dat bij een groot aantal incidenten alcoholgebruik een belangrijke rol speelde, zijn de afgesproken activiteiten nauwelijks (direct) gericht op het terugdringen van alcoholgebruik. Activiteiten die daarbij afgesproken zijn, zijn bijvoorbeeld: een goed uitgevoerd deurbeleid, het gebruik van handdetectoren en het terugdringen van glasgebruik in horecagelegenheden en bij evenementen.

Zorg Advies Teams (ZAT): De twee bezochte middelbare scholen in Enschede hebben een intern zorgteam en een ZAT. In het ZAT worden jongeren met problemen, die de school zelf niet kan aanpakken of oplossen, besproken. De samenstelling van het ZAT is niet overal hetzelfde maar deelnemers zijn altijd ten minste de zorgcoördinatoren, GGD (schoolarts), schoolmaatschappelijk werk, politie en Tactus.

Platform 12+: 4 tot 5 keer per jaar gaat de gemeente (programma Opgroeien en Ontwikkelen) met scholen, Tactus, politie, Humanitas, Leger des Heils en Alifa aan tafel. Dit overleg is bedoeld om rondom de aanpak van problemen bij (oudere) jeugd één lijn te trekken en gezamenlijk een oplossing te zoeken. Wat zijn problemen, herkennen we die en wat doen we eraan? De gemeente heeft de regie hierbij.

Samenwerkingsverband Kamer VO: Alle scholen en de gemeente (programma Opgroeien en Ontwikkelen) komen ca. 5x per jaar bij elkaar om problemen rondom jeugd te bespreken. De onderwerpen zijn divers, van voorlichting tot openingstijden van cafés.

Binnenstadsoverleg: Overleg van de gemeente en private partijen (zoals winkeliers, horeca en bewoners) die een belang in de binnenstad hebben. Doel is door samenwerking het economisch en cultureel klimaat van de binnenstad te versterken en deze hiermee aantrekkelijker te maken voor wonen, winkelen, werken uitgaan en recreëren.

PPT: PPT (Preventie Platform Twente) is een samenwerkingsverband voor preventie van jeugdproblematiek. PPT bestaat uit een stuurgroep van 7 organisaties; Mediant, Dimence, Jarabee, GGD, Carint, BJZ en Tactus. De managers van die organisaties aangevuld met andere organisaties zoals politie, Halt, maatschappelijk werk, vrouwenopvang en de Raad vormen het PPT. De gemeente kan als 'opdrachtgever' fungeren om een aanpak te laten ontwikkelen voor een probleem.

Overleg binnen de gemeente: Structureel intern overleg of afstemming op het gebied van alcoholmatiging binnen de gemeente zelf (bijvoorbeeld tussen de werkterreinen jeugd, openbare orde, evenementen, juridische zaken) ontbreekt. Op ad hoc basis, bijvoorbeeld rondom projecten of bepaalde activiteiten, vindt overleg met collega's plaats. Dit overleg richt zich dan met name op informatie-overdracht en afstemming over financiële middelen. Bij het verlenen van vergunningen aan horeca- en sportverenigingen en het afgeven van vergunning voor evenementen is weinig aandacht voor alcoholmatiging.

"Bij de huldiging van FC Twente (2010) moest je van het terrein af om aan water te komen, terwijl alcohol overal voorradig was.

(Professional)".

Ouders: De ouders nemen in het geheel van samenwerkingsverbanden en overlegvormen een aparte plek in. Hoewel alle partijen onderschrijven dat hun betrokkenheid bij de aanpak onmisbaar is, blijkt het in de praktijk niet makkelijk hen te bereiken.

Zo blijken ouders niet in grote aantallen naar voorlichtingsbijeenkomsten te komen. Bij het LoesLoket (een balie in de openbare bibliotheek) komen niet veel ouders of jongeren met vragen over alcoholgebruik. De folders die er liggen (van Postbus 51 en Happy Fris?!) blijken echter wel regelmatig meegenomen te worden.

De door ITJ ondervraagde ouders zelf geven ook aan dat ouders moeilijk te bereiken zijn. Ze vinden zichzelf in eerste instantie verantwoordelijk voor het alcoholgebruik van hun kinderen, maar hun invloed neemt af als hun kinderen zestien jaar worden en volgens de wet overal bier mogen en kunnen kopen. Ze geven toe het niet makkelijk te vinden om streng op te treden, te meer daar andere ouders vaak meegaand zijn als het om alcoholgebruik gaat. De geïnterviewde ouders gaven aan dat ze andere ouders zouden willen benaderen om één front te vormen, maar dat ze daar hulp bij nodig hadden. Dat front moet volgens hen ook in het publieke domein ontstaan: verbieden thuis

is prima maar als dan elke supermarkt of sportvereniging vervolgens wel drank verstrekt aan hun kinderen is het effect nog nihil. Alle organisaties moeten dezelfde boodschap uitdragen en er ook naar handelen.

4.5 Drijfveren van de betrokken partijen

ITJ heeft de betrokken organisaties gevraagd naar hun drijfveren om zich in te zetten voor dit probleem en hieruit komen de volgende vier motieven naar voren:

- Alcoholgebruik onder jongeren leidt tot overlast of problemen op het gebied van openbare orde en moet daarom bestreden worden. Voor politie en de gemeente is dit een belangrijke motivatie voor de aanpak.
- Voor zorg- en welzijnsorganisaties als Alifa, de GGD en Tactus is het gezondheidsaspect een belangrijke drijfveer voor het uitvoeren van activiteiten om alcoholgebruik onder jongeren tegen te gaan. Ook de gemeente is zich steeds meer bewust van de mogelijke gezondheidsschade die kan optreden bij jongeren die vroeg, veel en vaak drinken. Tactus voert in opdracht van de gemeente het alcoholpreventiebeleid uit. Ook de GGD en Alifa zijn in opdracht van de gemeente betrokken bij de uitvoering van het alcoholpreventiebeleid.
- Jongeren ondersteunen bij het gezond en veilig opgroeien is een algemeen maatschappelijk belang en deze overweging zien we vooral bij scholen en het jongerenwerk.
- Het is verboden alcohol te verstrekken aan jongeren onder de zestien. Horeca, sportverenigingen, supermarkten en slijterijen moeten zich bij de verkoop van alcohol aan de wettelijke leeftijdsgrenzen houden en deze verplichtingen zijn voor hen de belangrijkste reden om te werken aan een aanpak.

Uiteraard zijn bovenstaande drijfveren niet exclusief en uitsluitend te koppelen aan een organisatie of professional: ze lopen regelmatig door elkaar. Bijvoorbeeld de politie moet optreden om overlast te bestrijden, maar handelt tegelijkertijd uit bezorgdheid voor de gezondheid van de jongere. Of een school kan overlast van dronken jongeren op het schoolfeest de belangrijkste reden vinden voor het alcoholvrij maken van feesten.

Uit de interviews komt wel het beeld naar voren dat niet alle partijen en organisaties het alcoholgebruik onder jongeren als een groot probleem ervaren. Redenen die respondenten geven voor een verminderde sense of urgency voor dit probleem is het feit dat jongeren in Enschede in vergelijking met hun leeftijdsgenoten in de rest van de regio minder drinken en andere problemen in de stad veel aandacht vragen, zoals de aanpak van armoede, de multiprobleemgezinnen en het drugsgebruik onder jongeren

De gemeente wordt gezien haar taken sowieso geconfronteerd met verschillende belangen en motieven: zo dient de gemeente overlast aan te pakken, maar is zij ook aanspreekbaar op het welzijn en gezondheid van haar burgers en verantwoordelijk voor een goed ondernemersklimaat in de stad. Deze verschillende drijfveren of belangen kunnen een effectieve samenwerking en aanpak van het probleem in de weg staan. Het is van belang voor de gemeente om een consistente boodschap uit te dragen over het alcoholgebruik door jongeren. Door een aantal partijen en door

medewerkers van de gemeente zelf wordt gewezen op de nog geringe aandacht voor alcoholmatiging in het evenementen- en vergunningenbeleid. Richting sportkantine was de afgelopen jaren het alcoholmatigingbeleid van de gemeente beperkt tot het aandacht vragen voor het naleven van de regels uit de Drank- en Horecawet . In 2011 is de gemeente gestart met een actief beleid richting sportverenigingen met een sportkantine. Tactus zoekt in opdracht van de gemeente contact met sportverenigingen. Sportverenigingen krijgen de handleiding 'Sportkantine en alcohol' aangereikt en een medewerker van Tactus kan voorlichting komen geven over alcoholgebruik.

"De basis ligt thuis, maar gebundelde krachten maken je het als ouder wel veel gemakkelijker. De gemeente zou dit moeten oppakken".

(Ouder)

4.6 Signalering

Uit de interviews blijkt dat veel partijen signaleren dat jongeren alcohol drinken. De meeste professionals kennen drinkende jongeren, weten waar ze drinken, vaak ook hoeveel ze drinken en waarom ze drinken. De professionals binnen school die drankgebruik (soms) signaleren zijn met name docenten en mentoren, vanwege hun regelmatige contacten met leerlingen gedurende het lesjaar of via de speciale lessen over verslaving. Ook Tactus signaleert tijdens voorlichtingsbijeenkomsten op school jongeren die veel drinken en koppelt deze signalen terug aan de mentor/school. Daarnaast beschikken de jeugdverpleegkundige en/of jeugdarts, de zorgcoördinator en het ZAT op school over informatie van jongeren die aanleiding kan geven tot vermoedens van drankgebruik of riskant drinkgedrag. Buiten schooltijd zijn het de (wijk)politie, de jongerenwerkers, de medewerkers van Tactus en medewerkers van sportverenigingen (trainers, barpersoneel) die aangeven jongeren te signaleren die (overmatig) alcohol gebruiken. Zij komen op straat, in jongerencentra, op de sportvereniging, in het uitgaanscircuit en op andere momenten veelvuldig in aanraking met jongeren en zien of horen veel van hen, ook van hun alcoholgebruik.

Maar de interviews laten ook zien dat als professionals of andere personen jongeren signaleren die (overmatig) drinken ze meestal bilateraal en niet integraal naar een oplossing zoeken. Ze spreken de jongeren en/of de ouders aan op het alcoholgebruik, bieden hulp en ondersteuning en zo nodig verwijzen ze door naar de verslavingszorg. Signalen van alcoholgebruik of de gevolgen daarvan komen, zoals boven al genoemd, nauwelijks in de overlegvormen van de partijen ter sprake. Een jongere van veertien die elk weekend thuis of in een uitgaansgelegenheid tien of meer glazen bier drinkt, kan wel gesignaleerd worden door een of meerdere professionals of partijen, maar dit signaal wordt niet centraal gemeld en wordt niet besproken in een overlegvorm. Het is niet bekend om hoeveel jongeren het gaat, noch of het gaat om jongeren uit bepaalde wijken of schooltypen. De signalen worden ook niet gebruikt als input voor strategie en planvorming.

5. Conclusies en aanbevelingen

ITJ heeft via een aantal onderzoekinstrumenten informatie verzameld over de gemeenschappelijke aanpak van de gemeente en betrokken partijen om het alcoholgebruik onder jongeren in Enschede te voorkomen en te verminderen. Bij de beoordeling van de verzamelde gegevens heeft ITJ gebruik gemaakt van haar kwaliteitscriteria voor goede samenwerking (zie hoofdstuk 2). In dit hoofdstuk komen de conclusies en aanbevelingen aan de orde.

5.1 Inleiding

Alcoholgebruik onder jongeren is een probleem met vele facetten. De culturele verankering, de brede verkrijgbaarheid, de onmacht of onwil van ouders om op te treden, de geringe motivatie van de jongeren zelf, de economische belangen; het zijn allemaal aspecten die vragen om een specifieke aanpak. Juist deze veelheid aan aspecten maakt het niet makkelijk een coherent en gericht beleid te formuleren en uit te voeren. Naast de taak die de overheid heeft om het alcoholgebruik onder jongeren in te perken door wet en regelgeving en het inzetten van beleid- en stimuleringsmaatregelen op landelijk niveau, hebben gemeenten een zelfstandige taak om het alcoholgebruik onder jongeren te voorkomen en te verminderen. Vanuit haar verantwoordelijkheid voor de openbare orde, volksgezondheid en jeugdbeleid heeft de gemeente een belangrijke taak in de aanpak van het alcoholgebruik. Dit kan niet zonder de inzet en betrokkenheid van lokale partners en organisaties. Een belangrijke partij hierbij zijn de ouders. Ouders zijn primair verantwoordelijk voor hun kind en spelen een belangrijke rol in het voorkomen en verminderen van het alcoholgebruik van hun kinderen. Ten slotte de jongeren zelf, bij hen zal de gedragsverandering plaats moeten vinden; geen alcohol drinken voor 16 jaar en daarna niet of met mate.

Voor het probleem bestaat niet één oplossing. Een effectieve aanpak op lokaal niveau zal altijd moeten bestaan uit een aanpak op alle fronten. Controle op naleving van de alcoholwetgeving; opvoedingsondersteuning van ouders; voorlichting over gezondheidsrisico's; het betrekken van verstrekkers, scholen en sportverenigingen; signalering van jongeren die (overmatig) alcohol drinken; aanpak en nazorg. Kortom, een integrale aanpak in interventies met samenwerking van alle betrokken partijen. Al deze en andere maatregelen zullen uiteindelijk ook bijdragen aan een breed gedragen overtuiging dat drinken als je jong bent ongezond en onacceptabel is.

5.2 Algemeen beeld

In vergelijking met hun leeftijdsgenoten in de regio drinken jongeren in Enschede minder, maar ook hier drinken de jongeren nog te vroeg, te vaak en te veel. De cijfers uit het E-MOVO onderzoek 2007 laten zien dat 63% van de Enschedese jongeren in klas 2 en 4 van het voortgezet onderwijs ooit alcohol heeft gedronken en 46% in de afgelopen vier weken. Ook het ITJ onderzoek laat zien dat een deel van de Enschedese jongeren in 2010 nog steeds te vroeg en te veel drinken. 44% van de brugklasser heeft ooit alcohol gedronken en een deel van de jongeren uit klas 4/5 drinkt

aanzienlijke hoeveelheden per week. Vooral de jongens vallen daarbij op, ruim de helft van de jongens geeft aan per week geregeld meer dan 8 glazen alcohol te drinken.

De gemeente is zich van bewust van de schadelijke gevolgen van het alcoholgebruik onder jongeren. De inzichten uit wetenschappelijk onderzoek dat alcoholgebruik onder jongeren tot gezondheidsschade leidt en (overmatig) alcoholgebruik onder jongeren tot overlast kan leiden in de openbare ruimte zijn redenen voor de gemeente om dit probleem aan te pakken. Op regionaal niveau is de gemeente Enschede mede-initiatiefnemer en –financierde van het regionale project Happy Fris?!. De gemeente en betrokken organisaties in Enschede maken gebruik van de daar ontwikkelde producten. Op lokaal niveau heeft de gemeente Enschede in de nota lokaal gezondheidsbeleid aangegeven het alcoholgebruik onder jongeren als speerpunt te zien. Door verschillende partijen en organisaties worden diverse activiteiten ondernomen om jongeren niet of minder te laten drinken. De activiteiten die de gemeente en organisaties uitvoeren in Enschede liggen vooral op het terrein van voorlichting en bewustwording, waarbij de gemeente een faciliterende rol speelt. Daarnaast is en wordt ingezet op bestrijding van overlast (o.a. Alcoholt) en de aanpak van excessen zoals het nazorgtraject bij opname van jongeren in het ziekenhuis vanwege overmatig alcoholgebruik. Op het terrein van vroegsignalering besteedt de GGD aandacht aan het alcoholgebruik onder jongeren in de periodieke gezondheidsonderzoeken en spreken verschillende professionals met jongeren over hun alcoholgebruik en verwijzen zo nodig door naar het behandelaanbod van Tactus. Tegelijkertijd constateert ITJ dat een integraal en samenhangend plan met activiteiten om het alcoholgebruik onder jongeren aan te pakken nog ontbreekt. In de Handleiding Lokaal alcoholbeleid en de opvolger Handreiking Gezonde Gemeente (zie ook paragraaf 1.3) wordt benadrukt dat gemeenten en betrokken organisaties maatregelen en activiteiten moeten inzetten op alle pijlers (Voorlichting en educatie, Regelgeving, Handhaving en Signalering) om te komen tot een effectief alcoholbeleid. In Enschede ligt nu nog met name de nadruk op voorlichting en overlastbestrijding en zijn de activiteiten op de andere pijlers nog niet voldoende ingevuld. Veder is binnen Enschede geen overlegstructuur waar de aanpak van het alcoholgebruik onder jongeren wordt besproken. In de diverse goed functionerende overlegvormen en zorgstructuren komt het alcoholgebruik onder jongeren zowel op beleidsmatig als casuïstiek niveau maar mondjesmaat aan de orde. Daarnaast kan de bijdrage die andere gemeentelijke beleidsterreinen zoals evenementen-, vergunningen- en sportbeleid leveren aan het terugdringen van het alcoholgebruik onder jongeren verbeteren. Ook komt uit het onderzoek naar voren dat niet bij alle partijen een gevoel van urgentie aanwezig is om dit probleem aan te pakken.

ITJ komt dan ook tot het oordeel dat de gemeente en betrokken partijen hun aanpak in het voorkomen en het verminderen van het alcoholgebruik onder jongeren moeten en kunnen verbeteren. ITJ is van mening dat Enschede op verschillende terreinen nog stappen moet zetten om ook op de langere termijn het aantal drinkende jongeren te verminderen. Hiertoe heeft ITJ op een drietal terreinen verbeteringen geformuleerd. Allereerst is het voor een effectieve aanpak nodig dat de regierol van de gemeente verbetert. Deze regierol, zowel intern als extern, is nodig om de aandacht voor dit probleem vast te houden en om het alcoholgebruik onder jongeren ook op de lange termijn te kunnen laten dalen. Het tweede verbeterpunt betreft de integrale aanpak. De aanpak moet op verschillende onderdelen worden aangescherpt en uitgebreid. Aandachtspunten hierbij zijn het terugdringen van de beschikbaarheid van alcohol en de betrokkenheid van alle

partijen, inclusief de ouders en de jongeren. Als laatste vraagt ITJ aandacht voor de signaleringsfunctie. Zowel het in de praktijk signaleren van jongeren die (overmatig) drinken, het delen van de informatie over deze signalen, als het gebruikmaken van voorhanden gegevens kan verbeteren.

De drie geconstateerde verbeterpunten worden hieronder toegelicht in afzonderlijke paragrafen. Per verbeterpunt heeft ITJ aanbevelingen geformuleerd.

5.3 Regie

De gemeente heeft in de nota lokaal gezondheidsbeleid laten zien dat het alcoholgebruik onder jongeren een speerpunt is van het gezondheidsbeleid. Op andere beleidsterreinen gaat de aandacht uit naar economische vooruitgang en overlastbestrijding. Bij het voorkomen en verminderen van het alcoholgebruik onder jongeren hoeven deze verschillende invalshoeken elkaar niet in de weg te zitten. Zolang bij het stimuleren van bijvoorbeeld de bedrijvigheid en de uitgaansmogelijkheden in Enschede voldoende aandacht is voor maatregelen om het alcoholgebruik onder jongeren tegen te gaan, zijn deze invalshoeken niet tegenstrijdig. En ook de overlastbestrijding, zeker als de overlast samen gaat of wordt veroorzaakt door alcoholgebruik, komt ten goede aan het verminderen van alcoholgebruik in het publieke domein. Echter op dit moment is bij het evenementenbeleid, het vergunningbeleid en bij het overleg met de horeca nog onvoldoende aandacht voor alcoholmatiging. De overlastbestrijding wordt vooral benaderd vanuit de invalshoek openbare orde en veiligheid en in mindere mate vanuit de invalshoek van de gezondheid van jongeren. Binnen de gemeente wordt niet structureel afstemming en samenwerking gezocht om zowel op de terreinen van openbare orde en veiligheid, handhaving en regelgeving als gezondheid(sbeleid) het alcoholgebruik onder jongeren aan te pakken. Ook de focus vanuit de gemeente op voorlichting en bewustwording maakt dat niet altijd voor alle partijen even zichtbaar is of het terugdringen van het alcoholgebruik onder jongeren prioriteit heeft binnen de gemeente.

De externe regierol van de gemeente naar de partijen en organisaties die activiteiten uitvoeren om jongeren minder of niet te laten drinken kan verbeteren. Door meer te sturen op een samenhangende aanpak (zie hiervoor ook paragraaf 5.4) en te sturen op resultaten wordt de aanpak effectiever en zichtbaarder.

Op zowel de externe als interne regierol heeft ITJ aanbevelingen geformuleerd.

Aanbevelingen

Interne regie

Het is belangrijk dat de gemeente de aanpak van het alcoholgebruik onder jongeren op de agenda houdt en prioriteit blijft geven, naast alle andere problemen die in de stad aangepakt moeten worden. Daarbij is van belang dat de gemeente een consistente boodschap blijft uitdragen over alcoholgebruik door jongeren. Hiervoor is intern structurele afstemming en regievoering nodig. De afdelingen die zich bezig houden met evenementenbeleid, vergunningen, openbare orde en veiligheid, sportbeleid en onderwijs kunnen allemaal een bijdrage leveren aan het verminderen van het alcoholgebruik onder jongeren. In het Convenant '*Veilig Uitgaan in Enschede*' ligt nu de focus op veiligheid en overlastbestrijding. De aandacht voor alcoholmatiging is beperkt tot het naleven

van de regels in de Drank- en Horecawet en het wijzen van bezoekers van uitgaansgelegenheden op verantwoord alcoholgebruik. In de sportnota is weinig aandacht voor alcoholgebruik onder jongeren in sportkantines. Wel worden sportverenigingen die een sportkantine hebben waar alcohol wordt geschonken gewezen op de naleving van de regels uit de Drank- en Horecawet en ontvangen de sportkantines de handreiking 'Alcohol en sportkantines'. Vanaf 2011 zoekt Tactus in opdracht van de gemeente actief contact met sportverenigingen met een aanbod om voorlichting te geven over alcoholgebruik. Scholen kunnen zelf bepalen of zij alcohol schenken op schoolfeesten of bij andere gelegenheden, hierover zijn geen afspraken gemaakt met de gemeente. Bij het afgeven van vergunningen voor evenementen en horeca staan de maatregelen voor alcoholmatiging niet voorop. Op al deze terreinen kunnen stappen gezet worden. Ook het overleg met diverse alcoholverstrekkers (horeca, sportkantines, supermarkten en slijterijen) over alcoholmatiging kan verbeteren. Met de kabinetsplannen om de gemeente in de nieuwe Drank- en Horecawet meer verantwoordelijkheden en bevoegdheden te geven, krijgt de gemeente nog meer instrumenten voor handhaving in handen. Dit vraagt de komende tijd van de gemeente binnen het eigen ambtenarenapparaat om samenwerking en afstemming, zodat de gemeente een consistente boodschap uitdraagt richting alle partijen. Deze vorm van afstemming tussen verschillende afdelingen is ook bruikbaar voor andere terreinen waarop problemen rondom jongeren spelen, zoals drugsproblemen en multiprobleemgezinnen.

Externe regie

In de gemeente is een goed ontwikkelde zorgstructuur aanwezig. De diverse overlegvormen zorgen dat jongeren met problemen besproken worden in multidisciplinaire verbanden en acties worden ingezet. Echter jongeren die (overmatig) alcohol drinken komen niet of nauwelijks aan bod in deze overleggen. ITJ vindt het belangrijk dat signalen over jongeren die (overmatig) alcohol drinken met elkaar worden besproken (zie ook paragraaf 5.5). Sturing en ondersteuning vanuit de gemeente om deze signalen te bespreken, te delen en acties uit te zetten is nodig.

Verder is het wenselijk dat er een actief platform komt waar de gemeente met verschillende organisaties, zoals GGD, Tactus, Alifa, CJG, scholen, politie afspraken maakt over de inspanningen en resultaten van een ieder. Voor de gemeente ligt hier een taak om dit op te pakken. Hierin kan de gemeente richting de partijen aangeven welke hoofdlijnen en doelstellingen de gemeente voor ogen heeft om het alcoholgebruik onder jongeren terug te dringen. En welke bijdrage van de andere partijen verwacht wordt. Voor een dergelijk platform kunnen ook bestaande overlegvormen worden gebruikt. Van belang is dat de gemeente met de betrokken organisaties een gezamenlijk integraal alcoholmatigingsbeleid voert, dat partijen op de hoogte zijn van elkaars activiteiten, zoeken naar afstemming tussen deze activiteiten en met elkaar monitoren en leren van gezamenlijke inspanningen. De gemeente zal hiervoor op strategisch en beleidsmatig niveau de regie moeten blijven nemen en uitbouwen. Op uitvoeringsniveau kan de gemeente ook andere partijen inschakelen als regievoerder.

5.4 Integrale aanpak

De professionele partijen en alcoholverstrekkers in Enschede vormen geen front om het alcoholgebruik onder jongeren terug te dringen. Dat komt deels doordat de partijen verschillende

motieven en belangen hebben (economische belangen, wettelijke verplichting, overlast bestrijden, gezondheid, maatschappelijke verantwoordelijkheid) en deels doordat een samenhangende en integrale aanpak nog ontbreekt. De Handleiding Lokaal Alcoholbeleid en zijn opvolger de Handreiking Gezonde Gemeente benadrukken het belang van het uitvoeren van activiteiten in de verschillende pijlers Voorlichting en educatie, Regelgeving, Handhaving en Signalering om te komen tot een effectief alcoholbeleid. Enschede kent nog geen uitgewerkt plan dat alle pijlers beslaat en waarin duidelijk staat wat partijen, inclusief de alcoholverstrekkers, kunnen bijdragen aan het terugdringen van het alcoholgebruik onder jongeren. De afgelopen jaren is in Enschede met name ingezet op voorlichting, bewustwording en overlastbestrijding. Op de andere pijlers handhaving, regelgeving en signalering zijn nog stappen te zetten.

Daarnaast is het van belang om alle relevante partijen te betrekken bij de aanpak, inclusief de ouders en jongeren. Op dit moment is nog niet met alle alcoholverstrekkers structureel overleg en ook de ouders en jongeren kunnen beter betrokken worden bij het zoeken naar mogelijkheden of aangrijpingspunten. Op beide onderdelen doet ITJ aanbevelingen.

Aanbevelingen

Terugdringen van de beschikbaarheid

Van belang is dat de gemeente en organisaties hun interventies en activiteiten richten op alle pijlers. Met een integrale aanpak is het meeste effect te bereiken. Maak samen met de relevante organisaties en partijen een uitgewerkt plan met activiteiten voor alle pijlers, zodat de Enschedese aanpak een integrale aanpak is. Hierbij kan de gemeente gebruik maken van de Handreiking Gezonde Gemeente.²⁴ Deze handreiking biedt tips, achtergrondinformatie en praktijkvoorbeelden om te komen tot een integrale aanpak in een gemeente.

ITJ geeft hieronder op het gebied van handhaving en regelgeving een aantal aanbevelingen. De pijler voorlichting is binnen Enschede het beste ingevuld. De voorlichting- en bewustwordingsactiviteiten verdienen voortzetting. Het is van belang om bij deze activiteiten aandacht te besteden aan het weerbaar maken van jongeren op persoonlijk en sociaal gebied. Hiermee ontwikkelen ze vaardigheden om de invloed van reclame te herkennen en met groepsdruk om te gaan. Voor aanbevelingen in de pijler signalering wordt verwezen naar de volgende paragraaf (5.5).

Wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat het hanteren van minimum leeftijdsgrenzen een zeer effectieve maatregel is bij de preventie van alcoholgebruik.²⁵ Deze regels moeten dan wel bij alle verkooppunten gehandhaafd worden. Hoewel de meeste alcoholverstrekkers in Enschede aangeven zich te houden aan de wettelijke leeftijdsgrenzen, blijkt uit onderzoek van de Universiteit Twente²⁶ en de reacties in de interviews dat de verkrijgbaarheid van alcohol voor jongeren in Enschede geen probleem is. De gemeente kan in het vergunningenbeleid bij evenementen het aanbod van dranken met een lager alcoholpercentage eisen -het zogenoemde evenementenbier- ,

²⁴ De handreiking is te vinden op www.loketgezondleven.nl

²⁵ Anderson P. *Evidence for the effectiveness and cost-effectiveness of interventions to reduce alcohol-related harm*. World Health Organization (WHO); 2009

²⁶ J. van Hoof, J. Gosselt en N. Baas, *Beschikbaarheid van alcohol voor jongeren onder de 16. Minutenwerk*, Universiteit Twente, maart 2011

het aanbod van alcoholhoudende dranken bij evenementen waar veel jeugd komt verbieden en eisen stellen aan het aantal waterpunten. Dit leidt tot minder absolute alcoholconsumptie en minder intoxicaties. Ook de prijsdifferentiatie kan gestimuleerd worden: verkooppunten zoals sportkantines kunnen alcohol (substantieel) duurder maken dan frisdrank. Een ander aangrijpingspunt is afspraken te maken over de sluitingstijden van de horeca of voor een bepaald tijdsbestek beperkingen opleggen aan de verstrekking van alcohol in horecagelegenheden.

Voor al deze interventies geldt: ze worden versterkt door controle- en handhavingsbeleid, zodat de verkrijgbaarheid van alcohol voor jongeren daadwerkelijk afneemt. De handhaving moet zichtbaar en voelbaar zijn, zowel voor de jongeren die minder alcohol kunnen krijgen als voor de alcoholverstrekkers die zich niet houden aan de wettelijke verplichtingen of afspraken. Het kabinet heeft plannen om de gemeenten in de nieuwe Drank- en horecawet vergaande taken en verantwoordelijkheden te geven. Daarmee krijgt de gemeente nog meer instrumenten voor handhaving in handen. Een groot deel van de aanbevelingen van ITJ kan echter ook al in de vorm van afspraken tussen betrokken partijen worden uitgevoerd.

Betrek alle partijen, inclusief jongeren en ouders

Het overleg met de horeca in de uitgaansgebieden is nu met name gericht op veiligheid en overlastbestrijding en in mindere mate op afspraken rondom alcoholmatiging. Ook zijn nog niet alle alcoholverstrekkers in voldoende mate aangesloten bij het alcoholmatigingsbeleid in de gemeente. Vooral sportverenigingen, supermarkten en slijterijen kunnen beter betrokken worden. Zorg dat het terugdringen van het alcoholgebruik en met name van het alcoholgebruik onder de 16 jaar nadrukkelijk onderwerp van gesprek is met de alcoholverstrekkers en kom tot afspraken hierover.

In Enschede zijn de jongeren uitgebreid betrokken bij het opstellen van het convenant '*Veilig Uitgaan in Enschede*'. Betrek de jongeren ook actief bij andere activiteiten rondom alcoholmatiging. Ze kunnen input leveren bij het zoeken naar aangrijpingspunten, maar kunnen ook als ambassadeur ingeschakeld worden bij activiteiten. Een manier is om jongeren via opdrachten van school of profielwerkstukken te vragen zich te verdiepen in het alcoholgebruik onder jongeren. Een onderdeel van deze opdracht kan zijn om jongeren met hun klasgenoten te laten discussiëren over hun eigen alcoholgebruik (in de klas of digitaal). Deze jongeren kunnen ook hun leeftijdsgenoten vragen welke maatregelen of activiteiten van invloed kunnen zijn op hun alcoholgebruik. Hier kunnen de gemeenten en betrokken organisaties gebruik van maken in de aanpak van dit probleem. Ook het inschakelen van jeugdtrainers bij sportverenigingen is een mogelijkheid. Een deel van deze jeugdtrainers is zelf ook nog jong en kunnen door een voorbeeldfunctie, maar ook door het maken van afspraken met jongeren uit het team over het alcoholgebruik voor en na wedstrijden en trainingen een rol spelen in het verminderen van het alcoholgebruik onder jongeren.

Een andere manier om het gedrag van jongeren te beïnvloeden is via de ouders. Jongeren zelf gaven in het onderzoek van ITJ aan dat problemen met hun ouders vanwege het alcoholgebruik voor hen een belangrijke reden is om minder of niet te gaan drinken. Ook uit ander onderzoek is de laatste jaren duidelijk geworden dat, naast de toenemende invloed van vrienden, de rol van

ouders vaak belangrijk blijft. Tussen de alcoholspecifieke opvoedingsregels die ouders stellen en het aantal glazen dat jongeren drinken bestaat een sterk verband: hoe meer regels ouders hanteren, hoe minder glazen alcohol jongeren drinken.²⁷ Het bereiken van ouders is echter moeizaam, dat ondervond ITJ zelf ook. De gemeente kan ouders bereiken via andere intermediairen, zoals de school, de sportverenigingen en het CJG. In het CJG kan er bijvoorbeeld samen met ouders gekeken worden naar een aanbod dat hen kan ondersteunen in het stellen en handhaven van regels over het alcoholgebruik van hun kinderen. Ook school kan een goede ingang zijn om ouders te bereiken. Veel ouders komen in de loop van het schooljaar voor verschillende activiteiten op school. Ook gelegenheden die niet specifiek gericht zijn op alcoholvoorlichting kunnen gebruikt worden om ouders informatie te verschaffen over dit onderwerp en met hen te spreken over gedragsregels rondom alcohol.

De koppeling van activiteiten aan uitgaansgelegenheden biedt ook mogelijkheden. In het project 'Uitgaan met ouders'²⁸ kunnen ouders kennismaken met plekken waar hun kinderen gaan stappen en worden geïnformeerd over veilig en verantwoord uitgaan.

Voor alle activiteiten met ouders is het van belang niet alleen informatie te geven, maar hen onderling te laten praten over gedragsregels en hun eigen reactie op het alcoholgebruik van hun kinderen.

De PAS-interventie²⁹ (preventie alcoholgebruik scholieren) kan als onderdeel van het programma De Gezonde School en Genotmiddelen worden ingezet en richt zich specifiek op jongeren en hun ouders in de eerste drie jaren van het voortgezet onderwijs. Uit het onderzoek naar PAS is gebleken dat het uitstellen van het alcoholgebruik onder jongeren mogelijk is, maar het beste werkt als leerlingen en hun ouders betrokken worden.

5.5 Signalering

Overlast en excessen zijn voor iedereen zichtbaar en grijpbaar. Een aanpak hiervoor ligt voor de hand. Enschede zet dan ook in op overlastbestrijding en Tactus heeft met de ziekenhuizen afspraken gemaakt over een vervolgtraject voor jongeren die vanwege een (mogelijke) alcoholintoxicatie en letsel door alcoholgebruik zijn binnengebracht. Maar alcoholgebruik leidt ook tot minder 'zichtbare' gevolgen zoals uitval op school, ongelukken in het verkeer en minder goed functioneren in een sportwedstrijd. Op langere termijn leidt het tot gezondheidsschade. In het ITJ onderzoek komt naar voren dat verschillende professionals jongeren zien die (overmatig) alcohol drinken. Echter deze signalen worden nog onvoldoende besproken in overleggen en meestal zoeken professionals bilateraal naar een oplossing. Ze praten met de jongeren en/of de ouders

²⁷ Vet R, Eijnden van den R. *Het gebruik van alcohol door jongeren en de rol van ouders: resultaten van twee metingen*. Rotterdam: IVO; 2007; Vorst van der H, Engels RC, Meeus W, Dekovic M. *The impact of alcohol-specific rules, parental norms about early drinking and parental alcohol use on adolescents' drinking behavior*. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 2006;

²⁸ Zie voor informatie over dit project: www.ljnf.nl.

²⁹ Informatie over PAS is te vinden op de websites van het Trimbos-instituut en Het Loket Gezond Leven.

over het alcoholgebruik, bieden hulp en ondersteuning en zo nodig verwijzen ze door naar de verslavingszorg.

ITJ vindt het van belang dat ook jongeren die regelmatig bij het uitgaan of bij vrienden thuis meer dan vijf glazen alcohol drinken en jongeren die voor hun zestiende drinken, maar daarbij geen overlast veroorzaken of in het ziekenhuis belanden, worden opgemerkt. En deze signalen moeten worden gedeeld. Hiermee krijgen de gemeente en betrokken organisaties meer zicht op de groep jongeren die (overmatig) alcohol drinken en kunnen gerichte acties worden uitgezet. De signaleringsfunctie van professionals kan verbeteren door gerichte ondersteuning. Ook is het wenselijk gegevens te verzamelen die het mogelijk maken risicogroepen te onderscheiden. ITJ bespreekt hieronder beide mogelijkheden.

Aanbevelingen

Gebruik de oren en ogen van partijen

Spreek met betrokken partijen af wat 'normaal' is. Wanneer komen partijen in actie: bij elke jongeren onder de 16 die alcohol drinkt, bij bingedrinken of bij drinken om te vergeten? Vroegtijdig signaleren en melden betekent snel kunnen ingrijpen. Door een norm af te spreken over wat en wanneer professionals melden, en (gezamenlijk) acties in te zetten na het signaleren van het alcoholgebruik onder jongeren laten de gemeente en organisaties zien dat drinken onder de 16 of wekelijkse dronkenschap niet acceptabel is.

ITJ beveelt aan om de signaleringsfunctie van de professionals te versterken en daarbij aandacht te besteden aan de follow-up; leg vast welke acties ondernomen zijn en wat de resultaten daarvan zijn geweest. Zorg daarnaast dat de informatie met elkaar wordt gedeeld. Het is niet altijd nodig om op individueel niveau de gegevens van de jongeren te delen, maar deel die gegevens die het mogelijk maken met elkaar een beter beeld te krijgen van de jongeren die alcohol drinken en zicht te krijgen op de risicogroepen.

Het Partnership Vroegsignalering Alcohol heeft een protocol³⁰ ontwikkeld voor alle professionals die met problematisch drinkende jongeren te maken kunnen krijgen. Dit protocol laat zien wie binnen de settings van school en vrije tijd jongeren met risicovol alcoholgebruik kan signaleren, waar je op moet letten, hoe je dit signaal met de jongeren bespreekbaar kunt maken, wanneer doorverwijzing nodig is en hoe het vervolgbehandeltraject er uitziet.

Maak gebruik van cijfers en monitoring

Uit onderzoek van de Universiteit Twente blijkt dat de gezinssamenstelling mogelijk een risicofactor is voor alcoholmisbruik door jongeren. Jongeren in de leeftijd van 13 tot 16 jaar uit niet-intacte gezinnen lopen een bijna tweemaal verhoogd risico dan jongeren uit intacte gezinnen (beide biologische ouders als opvoeders aanwezig).³¹ Het is al langer bekend dat scholieren op het vmbo-b op jongere leeftijd beginnen met het drinken van alcohol dan jongeren op andere

³⁰ A. Risselada, T. Schoenmakers, *Protocol voor Signalering, Screening en Kortdurende Interventie van Risicovol Alcoholgebruik bij Jongeren*. Partnership vroegsignalering/IVO, 2010.

³¹ J. Gosselt, M. Pieterse, J. van Hoof. *Happy Fris?! Twentse ouders en hun kinderen over alcoholgebruik*. Universiteit Twente 2010

schooltypen. Ook bingedrinken komt onder deze jongeren meer voor dan op het vwo.³² Deze specifieke gegevens over het alcoholgebruik van subgroepen kan nog meer worden gebruikt bij het inzetten van de activiteiten. Ook de informatie van de GGD, zowel de periodieke gezondheidsonderzoeken als de E-MOVO resultaten, kunnen inzicht geven op school-, wijk of gemeenteniveau welke jongeren alcohol gebruiken. Samen met de signalen van professionals, gegevens van de politie over verwijzingen naar Alcoholt, opnames van jongeren uit Enschede in ziekenhuizen, overlastcijfers van de politie levert dit een goed beeld van welke jongeren (overmatig) alcohol drinken. Hiermee kunnen gerichte (individuele) acties uitgezet worden en acties zo nodig worden bijgesteld. De gemeente en betrokken partijen krijgen meer zicht op de feitelijke resultaten voor de jongeren en kunnen de gegevens gebruiken voor het opstellen en bijstellen van uitvoeringsprogramma's.

5.6 En nu verder

De gemeente Enschede heeft voor aanvang van het onderzoek aangegeven dat ze met de aanbevelingen van ITJ aan de slag wil gaan. ITJ vraagt de gemeente om nu samen met betrokken partijen, ouders en jongeren een verbeterplan op te stellen. ITJ zal aan de hand van dit plan de aanpak van alcoholgebruik onder jongeren in Enschede de komende twee jaar volgen. Deze monitoring wordt afgesloten met een evaluatie van de aanpak, met de focus op bereikte resultaten door de gemeente.

³² Trimbos-instituut. Onder redactie van Ninette van Hasselt, *Preventie van schadelijk alcoholgebruik en drugsgebruik onder jongeren*. Utrecht, november 2010

Bijlage 1 Resultaten IVS

De GGD bevaart elke vier jaar scholieren onder andere naar hun alcoholgebruik. De meest recente gegevens uit dit onderzoek in de regio Twente dateerden uit 2007-2008. Nieuwe gegevens zijn pas in 2012 beschikbaar. ITJ heeft jongeren in 2010 bevaart over hun alcoholgebruik. De bevindingen hieronder komen uit dit onderzoek.

Het gaat hier nadrukkelijk niet om een representatief onderzoek op basis waarvan ITJ algemene uitspraken kan doen over hoe 'de' jeugd in Enschede tegenover alcoholgebruik staat. De resultaten geven wel een richting aan en een indicatie over het drinkgedrag van jongeren in de gemeente.

ITJ heeft via een Interactive Voting System (IVS) met stemkastjes 159 leerlingen van 2 scholen voor voortgezet onderwijs in Enschede een aantal vragen voorgelegd over achtergrondkenmerken (leeftijd, geslacht, gezin, geloof), feitelijk drinkgedrag, opvattingen van ouders en van henzelf, invloed van vrienden en de beschikbaarheid van alcohol. De leerlingen zijn afkomstig van Het Stedelijk Lyceum en van het Bonhoeffer College.

Het betreft jongeren uit klas 1 van havo en vmbo, en jongeren uit klas 4 van het vmbo en 5 van de havo. Onder de ondervraagde scholieren in Enschede waren meer jongens dan meisjes (54% vs 46%). Het merendeel van de jongeren (86%) woont bij beide ouders en heeft oudere broers en/of zussen (63%). Bijna de helft van de ouders is niet gelovig, bij de scholieren is dit de helft. De verdeling over klas 1 en klas 4/5 en havo/vmbo is niet gelijk. Het was niet mogelijk om 2 klassen 4 vmbo te ondervragen, zodat er meer gegevens zijn over 1e klassers (62% vs 38%) en meer gegevens over havo leerlingen (72% vs 28%).

De beantwoording van vragen via IVS gebeurt redelijk anoniem: leerlingen kunnen elkaars antwoorden nauwelijks zien. Leerlingen hebben dus geen reden om stoer of sociaal wenselijk te antwoorden. Toch is de betrouwbaarheid van de antwoorden altijd een punt van aandacht wanneer gevraagd wordt naar meningen en eigen gedragingen.

Om de betrouwbaarheid te vergroten heeft ITJ een aantal controlevragen opgenomen in de vragenlijst. Uit de antwoorden blijkt dat de leerlingen deze in ieder geval consistent hebben beantwoord. Als voorbeeld: de leerlingen die aangaven geen alcohol te drinken, hebben bij de drie vragen waarin geïnformeerd werd naar de hoeveelheid alcohol die ze dronken, in vrijwel alle gevallen nul glazen ingevuld.

De reden om twee verschillende leeftijdsgroepen te bevragen (dertien jaar versus zestien/zeventien jaar) is dat jongeren tussen hun veertiende en zestiende beginnen met (fors) alcohol drinken. In deze leeftijdsgroep vindt een omslag plaats tussen nauwelijks drinken naar geregeld en steeds meer drinken.

ITJ wilde bij dit onderzoek weten wat jongeren *zelf* vinden van alcoholgebruik en een aanpak hiervan.

Wie drinken?

61% van alle ondervraagde jongeren geeft aan (wel eens) alcohol te drinken. Uiteraard zit er verschil tussen de brugklassen en de hogere klassen. In klas 4/5 drinkt het merendeel (bijna 90%), onder de eersteklassers is dit 44%.

	leeftijd						Totaal
	12 jaar of jonger	13 jaar	15 jaar	16 jaar	17 jaar	18 jaar of ouder	
drink je wel eens alcohol? Ja	18	25	5	24	17	7	96
Nee	26	29	0	2	4	1	62
Totaal	44	54	5	26	21	8	158

Startleeftijd

Wat opvalt is de leeftijd waarop jongeren aangeven dat ze voor het eerst (een glas) alcohol gedronken hebben. 35% heeft met twaalf jaar of jonger al eens alcohol gedronken.

Startleeftijd	Percentage
12 jaar of jonger	35
13 jaar	7
14 jaar	13
15 jaar	6
16 jaar of ouder	4
nooit alcohol gedronken	35

In klas 1 drinkt bijna de helft van de jongens (49%) tegen 41% van de meisjes. In klas 4/5 is dit 92% van de jongens tegen 82% van de meisjes.

	geslacht		Totaal	
	Jongen	Meisje		
klas 1 drink je wel eens alcohol?	Ja	22	21	43
	Nee	23	30	53
	Totaal	45	51	96
klas 4/5 drink je wel eens alcohol?	Ja	35	18	53
	Nee	3	4	7
	Totaal	38	22	60

Hoeveelheid

Wanneer jongeren in klas 1 alcohol drinken gaat het (nog) niet om grote hoeveelheden (één tot drie glazen per week). De jongeren uit klas 4/5 drinken echter al aanzienlijk meer.

Hoeveel glazen alcohol drink je gemiddeld per week (inclusief het weekend)?

		geslacht		Totaal
		Jongen	Meisje	
klas 1	0 glazen	36	40	76
	1-3 glazen	5	9	14
	4-8 glazen	2	0	2
	16 glazen of meer	4	0	4
	Totaal	47	49	96
klas 4/5	0 glazen	3	7	10
	1-3 glazen	5	6	11
	4-8 glazen	10	8	18
	9-15 glazen	10	2	12
	16 glazen of meer	10	0	10
	Totaal	38	23	61

Waar drinken ze?

De eersteklassers drinken het meest thuis. De oudere jongeren drinken het meest bij vrienden. De sportkantine, de straat en het café worden nauwelijks genoemd als plek waar jongeren alcohol drinken.

Waar drink je het meest?	Totaal	Klas 1	Klas 4/5
• Thuis	15%	18%	8%
• Vrienden	24%	7%	51%
• Café	1%	1%	2%
• Straat	2%	3%	2%
• Disco	11%	3%	23%
• Sportkantine	1%	-	2%
• keet of schuur	4%	5%	2%
• Geen alcohol	43%	62%	11%
	N=161	N=100	N=61

Waarom

60% van de leerlingen heeft op school voorlichting gehad en ruim de helft van de jongeren praat met ouders over alcoholgebruik, maar de kennis dat alcohol slecht voor je is, lijkt weinig invloed te hebben op het besluit van jongeren wel of niet te drinken. De helft van de ouderejaars geeft aan dat alcohol een feest gezelliger maakt.

Gezelliger door alcohol	
Ja	50%
Nee	28%
Weet niet	10%
Drink geen alcohol	12%
N=60	

Rol ouders

71% van de brugklassers mag niet drinken van de ouders. Het merendeel doet dat ook niet, maar 29% houdt zich niet aan de regels van de ouders en drinkt toch alcohol.

In klas 4/5 vinden de meeste ouders (88%) het goed dat hun kinderen alcohol drinken.

klassenscheiding	Ik mag van mijn ouders alcohol drinken		Totaal
	Ja	Nee	
klas 1 drink je wel eens alcohol?	Ja	23	43
	Nee	5	55
	Totaal	28	98
klas 4/5 drink je wel eens alcohol?	Ja	48	53
	Nee	5	7
	Totaal	53	60

Jongeren die niet mogen drinken, wordt het desondanks niet al te moeilijk gemaakt: een kwart van de jongeren die 'normaal' geen alcohol mogen drinken, krijgen dat bij speciale gelegenheden wel van hun ouders. Ook buitenshuis is het niet moeilijk om aan alcohol te komen. Eersteklassers geven aan dat wanneer zij alcohol bestellen in een disco, (sport)kantine of café, ze dit vaak ook krijgen. Daar staat tegenover dat verreweg de meeste eersteklassers nooit alcohol in een disco, café of kantine bestellen.

Als je alcohol bestelt, krijg je het dan?	In het Café	In de (sport)kantine	In de discotheek
Ja	16	8	9
Soms	3	8	11
Nee	3	3	2
Ik bestel nooit alcohol in een kantine	74	78	73
Totaal	96	97	95

Een deel van de jongeren geeft aan dat de ouders het niet in de gaten hebben als ze aangeschoten of dronken thuiskomen. Ruim 14% van de jongeren geeft aan dat hun ouders het niet doorhebben als ze aangeschoten thuiskomen. Bij klas 1 keurt ruim 30% van de ouders het echt af als de kinderen aangeschoten thuis komen. Dat is bij de ouders van de jongeren van klas 4/5 gedaald tot

bijna nihil. Van de jongeren uit klas 4/5 geeft 15% aan dat hun ouders het niet doorhebben als ze echt dronken thuiskomen en 25% van hen zegt dat de ouders er geen probleem mee hebben als ze wel eens dronken thuis komen.

Waarom minder drinken?

Van de ouderejaars geeft 18% aan dat ze minder of geen alcohol zouden drinken als ouders hen hier op zouden aanspreken. 31% twijfelt hierover en 51% zou zich hier niets van aan trekken. Bij de eersteklassers is de invloed van ouders groter: 70% zou hun drinkgedrag aanpassen als de ouders hier iets van zouden zeggen, 18% twijfelt en 11% trekt zich hier niets van aan. Ongeveer een derde deel van de 4/5 klassers verwacht dat vrienden hun wijzen op het drinken van teveel alcohol, maar slechts 17% geeft aan dan ook minder te gaan drinken.

Voor jongeren blijken problemen met ouders en/of politie de belangrijkste redenen te zijn om niet of minder te gaan drinken. Daarnaast noemen de brugklassers kennis wat alcohol met je lichaam doet als reden. Ook dik worden wordt als reden gezien om niet of minder te gaan drinken.

Conclusie

Veel jongeren in Enschede beginnen vroeg met drinken, en eenmaal in de bovenbouw drinkt vrijwel elke leerling alcohol. Uit de vragenlijst komt ook het beeld naar voren dat een deel van de ouders het op jonge leeftijd drinken van alcohol al gedogen of geen probleem vinden.

Bijlage 2 Suggesties voor een verbeterde aanpak vanuit de interviews en de Group Decision Room (GDR)

Tijdens de GDR is aan de deelnemers gevraagd oplossingen te bedenken om het alcoholgebruik in Enschede op korte of lange termijn, gratis of creatief, te voorkomen en te verminderen. Hieronder volgt een greep uit de gedane suggesties.

- voortzetten van Happy Fris activiteiten
- laat jongeren ook mee denken aan een oplossing, betrek jongeren zelf bij oplossingen
- landelijk een boodschap naar buiten brengen
- alcoholvrije Week Enschede breed afspreken
- goede voorlichting aan ouders en jongeren
- inkomsten alcoholreclame gebruiken voor preventie programma 's
- scholen helemaal alcohol vrij maken
- jongeren die een alcoholprobleem hebben voorlichting laten maken voor eigen groep
- laat jongeren een zelfde actie doen als wij deze ochtend achter de PC
- positief bekrachtigen alcoholvrije initiatieven die door jongeren worden genomen bijvoorbeeld binnen sport en vrije tijd, zet er als gemeente een beloning tegenover
- met verschillende partijen kort gaan sluiten hoe wij nu verder gaan
- verbind alcohol aan gezonde leefstijl; dit spreekt basisscholen wellicht meer aan. Betrek zo ook de ouders tijdig bij het probleem want ouders zijn nog meer betrokken op de basisschool
- op zo'n vroeg mogelijk tijdstip (8-12 jarigen) op scholen een interactief programma over alcohol schade aan te bieden dat bij elke pc-start als eerste te zien is
- alternatieven aanbieden voor jongeren
- sociaal tegenwicht organiseren door ouders -ouderraden hierbij te betrekken, ook het vervolg publiceren binnen de gemeente
- betrek de jongeren er zelf bij, op elke school, bij elke vereniging zijn wel actieve jongeren te vinden die graag willen meedenken mits ze echt serieus genomen worden.
- aansprekende figuren/rolmodellen inzetten
- positieve initiatieven belonen op wijkniveau of schoolniveau
- supermarkten verkopen geen alcohol meer, alleen in slijterijen
- bijscholing JGZ alcohol en drugs in relatie tot ADHD-ADD
- ken elkaar
- opleiden leerkrachten alcoholgebruik
- structurele voorlichting in de klas door Tactus

- a4tje met interessante websites over alcohol om mee te geven na consult
- aanscherpen GGD protocol alcoholprobleem
- met convenanten gaan werken
- gebruik jongeren: laat ze vooral de positieve ervaring vertellen, bv op TV.
- schoolfeesten, schoolkampen en werkweken alcoholvrij voor leerlingen én docenten
- straffen van overtredingen bij alcohol verkoop aan jongeren (sanctie intrekkingen vergunningen)
- Volwassen mogen geen alcohol meer drinken door de week
- toch de ouders nog meer bewust maken van de gevaren
- zet jongeren uit het V.O. in voor preventie op basisscholen: als zo 'n stoere jongere uit het V.O. in groep 8 vertelt dat je niet moet drinken dan kan dat veel impact hebben
- beschikbaarheid van gratis water bij evenementen